

zornost. Byl zřejmě rozšířen až do montánního stupně, i když výskyt v nejvyšších polohách mohl mít jen sporadický a přechodný charakter (max.: Beskydy, pod Vysokou u Horní Bečvy, 900 m). V současné době se objevuje jen vzácně, a to ± v celém území ČSR, výskyt má však jen náhodný a přechodný charakter; většinou jsou nacházeny jen jednotlivé exempláře, početnější populace vzácné; ojedinělé masové výskyty zjištěny v r. 1978 (s. obce Kly u Mělníka) a 1985—1988 (Dobronice u Bechyně, osada Větrov). Nalezišť z polních kultur ubývá a objevují se častěji nálezy na rumišťích, při stozích a v místech manipulace s obilím, které ze starších dob nejsou vůbec zachyceny. Δ — Mapy: SLAVÍK FKS 1986: 132.

Celkové rozšíření: Původem pravděpodobně východomediteránní druh (zřejmě z Přední Asie), který jako archeofyt, resp. zčásti i neofyt pronikl s obilními kulturami nejen do celé Evropy (s výjimkou nejzazšího severu), ale i do ostatních světadílů. V Evropě má v dnešní době cen-

trum výskytu především v oblastech s méně vyspělým zemědělstvím, kde není dostatečně čištěno osivo nebo kde není obvyklá dokonalá podmínka. — Mapy: MEUSEL et al. 1965: 136; AFE 1986: 19.

Význam: Semena *A. githago* obsahují toxické glykosidy. Z minulých dob jsou známy otravy lidí i dobytka; v dnešní době vzhledem k vzácnosti druhu a zdokonalení agrotechniky prakticky nepřicházejí v úvahu.

Poznámka: Kromě uvedeného druhu by u nás mohl být nalezen ve lněných polích druh *A. linicola* TERECHOV (z minulosti doložen však není). V ČSSR byl zatím zjištěn jen jednou na Slovensku (SVOBODOVÁ Acta Inst. Bot. Acad. Sci. Slov. ser. A, 1: 101, 1974 — Čierny Balog, leg. KÜHN 1972). Tento druh se od *A. githago* liší celkově subtilnějším vzrůstem, méně vyvinutým oděním, obvykle zeleně skvrnitými čepelemi korunních lístků a menšími semeny (2-3 mm) s plochými nebo nezřetelnými hrbolky na osemeni. V Evropě je uváděn z evropské části SSSR, odkud byl též popsán (z pokusných kultur Inu!), pochází však pravděpodobně z Přední Asie; je možné, že v jiných územích byl a je přehlížen, případně již v minulosti vymizel.

17. *Silene* L. — silenka*)

Silene LINNAEUS Sp. Pl. 416, 1753. — Syn.: *Cucubalus* L. Sp. Pl. 414, 1753 p. p. (excl. typo). — *Lychnis* L. Sp. Pl. 437, 1753 p. p. min. — *Otites* ADANSON Fam. Pl. 2: 255, 1763 non OPIZ 1852 incl. — *Melandrium* RÖHLING Deutschl. Fl. ed. 2, 274, 1812 incl. — *Elisanthe* (FENZL) REICHENB. Nomencl. 206, 1841 incl. — *Atocion* OPIZ Sez. Rostl. Květ. Čes. 19, 1852 non ADANSON 1763. — *Diplogama* OPIZ Sez. Rostl. Květ. Čes. 38, 1852, nom. nud.

Lit.: SEKERA W. J. (1852): *Lychnis Preslii* Sekera. Oesterr. Bot. Wochenbl. 3: 196-197. — ROHRBACH P. (1868): Monographie der Gattung *Silene* Linn. Leipzig. — WILLIAMS F. N. (1896): A revision of the genus *Silene* Linn. J. Linn. Soc. Bot. 32: 1-196. — TOMASCHEK O. (1934): Über das Vorkommen von *Silene longiflora* Ehrh. (langblütiges Leimkraut) im Bezirke Znaim. Natur u. Heimat 5: 19. — BAKER H. G. (1947): Biological flora of the British Isles: *Melandrium* Roehling em. Fries. J. Ecol. 35: 271-292. — CHOWDHURI P. K. (1957): Studies in the genus *Silene*. Not. Roy. Bot. Gard. Edinburgh 22: 221-278. — DEAN H. L. (1959): Variation in style number and other gynoecial structures of *Lychnis alba*. Science 130: 42-43. — DEAN H. L. (1963): Further variation in style number and other gynoecial structures of *Lychnis alba* Mill. Phytomorphology 13: 1-13. — CHATER A. O. et WALTERS S. M. (1964): Notes on European *Silene*. Feddes Repert. 69: 46-59. — HOLUB J. (1970): New names in Phanerogamae I. Folia Geobot. Phytotax. 5: 435-442. — RAABE E.-W. et KRESKEN U. (1970): Bestimmungsschlüssel der meist behaarten Caryophyllaceen *Agrostemma*, *Melandrium* und *Silene*. Kieler Not. 1970/6: 4-7. — HOLUB J. et al. (1971): Annotated chromosome counts of Czechoslovak plants (16-30). Folia Geobot. Phytotax. 6: 179-214. — THOMPSON P. A. (1973): Seed germination in relation to ecological and geographical distribution. In: HEYWOOD V. H. [red.], Taxonomy and ecology, p. 93-119, London et New York. — DE BILDE J. (1974): Étude génécologique du *Silene nutans* L. en Belgique: Population du *Silene nutans* L. sur substrates siliceux et calcaires. Rev. Gén. Bot. 80: 161-176. — DE BILDE J. (1975): Status taxonomique des populations transplantées du *Silene nutans* L. Bull. Soc. Bot. Belg. 108: 287-294. — MELZHEIMER V. (1975): Pollensystematische Untersuchungen in der Gattung *Silene* L. (Caryophyllaceae). Bot. Jb. 95: 215-225. — BRANTJES N. B. M. et LEEMANS J. A. A. M. (1976): *Silene otites* (Caryophyllaceae) pollinated by nocturnal Lepidoptera and mosquitos. Acta Bot. Neerl. 25: 281-295. — ŠOURKOVÁ M. (1977): Taxonomic notes on *Silene* subg. *Otites*. Preslia 49: 9-12. — MCNEILL J. (1978): *Silene alba* and *S. dioica* in North America and the generic delimitation of *Lychnis*, *Melandrium*, and *Silene* (Caryophyllaceae). Canad. J. Bot. 56: 297-308. — ŠOURKOVÁ M. (1978): Linikolní plevel *Silene cretica* subsp. *annulata* v Československu. Preslia 50: 93-95. — MCNEILL J. et PRENTICE H. C. (1981): *Silene pratensis* (Rafn) Godron et Gren., the correct name for white cocol [Silene alba (Miller) E. H. L. Krause, nom. illeg.]. Taxon 30: 27-32. — SOJÁK J. (1981): Fragmenta phytotaxonomica et nomenclatorica (3). Čas. Nár. Muz., ser. natur., 150: 121-146. — WRIGLEY F. (1986): Taxonomy and chorology of *Silene* sect. *Otites* (Caryophyllaceae). Ann. Bot. Fenn. 23: 69-81.

Vytrvalé až jednoleté, někdy dvoudomé byliny. Listy celokrajné, čárkovité až téměř okrouhlé. Květenství vidlany či vijany, zřídka květy jednotlivé, jindy květenství složená (tvořená více páry vstřícných květů nebo připomínající latu, někdy i stažená). Podkališní listénce chybějí. Květy obvykle oboupohlavné, řidčeji jednopohlavné (někdy jen funkčně), ščetné, jen gynecium často srostlé ze 3 plodolistů; kalich 10-, vzácně až 20žilný, různého tvaru; čepel korunních lístků celičtá až dvoudílná; pakorunka vyvinuta nebo chybí, nikdy s lístami na nehtech; tyčinek 10; seme-

*) Zpracovala M. Šourková.

ník na vrcholu se 3 nebo 5 (pak episepalními) čnělkami. Tobolky téměř kulovité až úzce elipsoidní, na bázi částečně pouzdrnaté nebo zcela jednopouzdré, mnohosemenné, 6- nebo 10zubé. Semena ± ledvinovitá, osemení hrbolkaté, někdy bradavčité. — Více než 600 druhů, původních na s., výjimečně i na j. polokouli (Afrika, Jižní Amerika). — Protandr. Entomogam.

Poznámka: Otázka vnitrorodového členění není dosud vzhledem k velké mnohotvárnosti i početnosti druhů uspokojivě vyřešena. CHOWDHURI (1957) uznává celkem 44 sekce (bez jakýchkoli podrodů) a jeho systém s menšími či většími úpravami užívají i další autoři. Druhy u nás zastoupené patří téměř každý do jiné sekce (centrum rodu je ve Středozemí, odkud jen jednotlivé typy z některých sekcí zasahují do stř. Evropy).

V původním Linnéově pojetí se rody *Silene* a *Cucubalus* odlišovaly podle vyvinuté nebo naopak scházející pakorunky. V poslední době HESS et al. (Fl. Schweiz 1: 773-787, 1967) spojují rod *Silene* i s rodem *Lychnis* a všechny příslušné druhy uvádějí v rodu *Lychnis*. Obdobný názor zastávají i GREUTER a BURDET, avšak druhy řadí pod společné rodové jméno *Silene* (Willdenowia 12: 189-190, 1982 et GREUTER et al., Medchecklist 1: 248-281, 1984). Oba rody se však vzájemně liší charakterem otvírání tobolek. U rodu *Lychnis* jsou tobolky 5zubé, s otvíráním přehrádkosečného typu, u rodu *Silene* 6- nebo 10zubé a pokud se zuby vytvářejí postupně, dochází nejprve k otvírání pouzdrosečného typu, v další fázi teprve se tvoří zářezy mezi plodolisty (čnělkami).

- 1a Kalich nejvýše 6 mm dl. 2
- b Kalich alespoň 7 mm dl. nebo delší 3
- 2a Květy oboupohlavné, ve vidlanech, světle růžové; Krkonoše (2 lokality) 9. *S. rupestris*
- b Květy jednopohlavné (samčí se zakrnělým pestíkem), rostliny dvoudomé, květenství připomíná latu nebo tvořeno několika lichopřesleny na vrcholu lodyhy; korunní lístky drobné, zelenavé nebo žlutavé. Rostliny nižších poloh 7.—8. *S. otites* agg.
- 3a Čnělek 5; tobolky 10zubé nebo květy morfologicky samčí (bez zakrnělého pestíku), rostliny dvoudomé 4
- b Čnělky 3; tobolky 6zubé; květy oboupohlavné, řidčeji mezi oboupohlavnými jednotlivé jednopohlavné nebo vzácně rostliny dvoudomé (samčí květy se zakrnělým pestíkem se 3 čnělkami) 5
- 4a Květy bílé, velmi vzácně až světle růžové; zuby tobolek přímé až přímo odstálé; kalich 15-28 mm dl.; listeny obvykle špičaté; lodyha těsně pod květenstvím bez žláznatých chlupů 1. *S. latifolia*
- b Květy červenofialové; zuby tobolek nazpět stočené; kalich 11-15 mm dl.; listeny zašpičatělé; lodyha těsně pod květenstvím i s chlupy žláznatými 2. *S. dioica*
- 5a Rostliny žláznatě huňaté 6. *S. viscosa*
- b Rostliny lysé nebo chlupaté, ne však žláznatě huňaté 6
- 6a Kalich 17-28 mm dl.; rostliny lysé nebo chlupaté s ± chudokvětými květenstvími 7
- b Kalich nejvýše 15 mm, řidčeji až 22 mm dl., pak ale rostliny dvouleté, chlupaté, s bohatým složeným květenstvím připomínajícím latu 8
- 7a Rostliny lysé, sivozelené, vytrvalé (naspodu se sterilními růžicemi nebo krátkými výběžky); karpofor ca 10 mm dl.; čepele korunních lístků z obou stran bílé nebo nazelenalé. Kdysi České středohoří a Znojensko 5. *S. bupleuroides*
- b Rostliny chlupaté, jednoleté nebo ozimé; karpofor kratičkový; čepele korunních lístků na líci bílé až narůžovělé, na rubu smetanově bílé až bledožluté 11. *S. noctiflora*
- 8a Květy v květenstvích připomínajících latu (se zřetelně pokračující hlavní lodyhou a vstřícnými větévkami nebo vidlany, ve vrcholové části někdy jen se vstřícnými jednotlivými květy 9
- b Květy ve vidlanech (někdy poněkud zkrácených nebo ne zcela pravidelných) nebo ve vijanech, řidčeji květy ± jednotlivé 10
- 9a Karpofor (antofor) za květu alespoň 5 mm, za plodu 7-9 mm dl.; poupata kyjovitá, tupá; kališní zuby na vrcholu zaokrouhlené; pakorunka ± chybí; rostliny dvouleté, na bázi obvykle bez sterilních výhonků a s přízemními listy již za květu zasychajícími 4. *S. nemoralis*
- b Karpofor (antofor) i za plodu nejvýše 3(-4) mm dl.; poupata vřetenovitá, špičatá; kališní zuby špičaté; pakorunka dobře zřetelná; rostliny vytrvalé, na bázi obvykle se zelenými sterilními výhonky (květy bílé nebo narůžovělé, přízemní listy 8-15 mm šir.; pokud květy špinavě žlutozelené nebo žlutavé a přízemní listy velké, až 40 mm šir., viz *S. viridiflora* v poznámce za *S. nutans*) 3. *S. nutans*
- 10a Květy ve vícekvětých, mírně zkrácených vrcholových chocholičnatých vidlanech, tmavě růžové nebo červenofialové, vzácně bílé (rostliny pěstované a zplaňující) 10. *S. armeria*

- b Květy ve vijanech, řídkých vidlanech nebo květy jednotlivé 11
- 11a Kalich za květu i plodu kyjovitý, nafouklý, 12-17 mm dl.; karpofor 3-5 mm dl.; květy růžové **13. *S. pendula***
- b Kalich za květu trubkovitý až v obrysu eliptický, nikdy nafouklý, 7-13 mm dl.; karpofor nejvyšší 2 mm dl.; květy bílé nebo růžové 12
- 12a Květy v řídkých vidlanech, dlouze stopkaté, růžové (gracilní byliny s tenkými lodyhami i větvemi a úzkými listy; vyhynulý druh) **12. *S. cretica***
- b Květy ve vijanech, přisedlé nebo ± krátce stopkaté, bílé nebo růžové (byliny i při nízkém vzrůstu dosti robustního vzhledu) 13
- 13a Rozsochy mezi větvemi květenství s květem, květy bílé, ± přisedlé; čepel korunních lístků dvoudílná; tobolky úzce elipsoidní, 7-12 mm dl. **14. *S. dichotoma***
- b Rozsochy mezi větvemi květenství bez květu, květy růžové, alespoň v dolní části květenství stopkaté; čepel korunních lístků celistvá; tobolky široce elipsoidní, 7-9 mm dl. **15. *S. gallica***

1. *Silene latifolia* POIRET — silenka širolistá, knotovka širolistá

Silene latifolia POIRET Voyage Barbar. 2: 165, 1789. — Syn.: *Melandrium album* (MILL.) GARCKE Fl. Nord- u. Mittel-Deutschl. ed 4, 55, 1858 incl. — *Silene alba* (MILL.) E. H. L. KRAUSE in STURM Deutschl. Fl. ed. 2, 5: 98, 1901 incl., non MUHL. ex BRITTON 1893.

Celkové rozšíření: Evropa, s. Afrika, Malá Asie a Blízký Východ, Kavkaz, z. a stř. Sibiř (není vyloučeno, že v těchto oblastech je alespoň zčásti nahrazena jinými taxony); zavlečena na Dálný Východ, do Severní Ameriky, Austrálie a na Nový Zéland. — Mapy: MEUSEL et WERNER in FRIEDRICH et al. 1969-1979: 1134 (*S. latifolia* s. 1.).

Variabilita: Polymorfní druh, členěný v poslední době ve 4 poddruhy, vyžadující však ještě další studium. Nominátní poddruh subsp. *latifolia* — syn.: *Melandrium divaricatum* (REICHENB.) FENZL, *M. macrocarpum* (BOISS.) WILLK., *Silene alba* subsp. *divaricata* (REICHENB.) MCNEILL et PRENTICE — má za květu kalichy samičích květů úzce kuželovité až kuželovité s krátkými žláznatými a rovnými nežláznatými chlupy; vyskytuje se ve Středozeří, sekundární výskyt uváděn i ze s. Francie a Velké Británie, u nás však zjištěn nebyl. Tomuto poddruhu podobná, avšak hustě plstnatá, lepkavá, s dužnatými listy je subsp. *mariziana* (GAUD.) GREUTER et BURDET rostoucí v Portugalsku. Ve v. Středozeří se vyskytuje subsp. *ericalycina* (BOISS.) GREUTER et BURDET — syn.: *Melandrium ericalycinum* (BOISS.) HAYEK, *S. alba* subsp. *ericalycina* (BOISS.) MCNEILL et PRENTICE — vyznačující se široce vejcovitě kuželovými kalichy samičích květů, za plodu značně nafouklými a poměrně malými květy (nejvýše 20 mm v průměru); na našem území se nevyskytuje, přestože ji alespoň jako pochybnou pro celou ČSSR uvádí DOSTÁL (Sezn. Cěvn. Rostl. Květ. Čs. 42, 1982).

(a) subsp. *alba* (MILLER) GREUTER et BURDET — silenka širolistá bílá, knotovka širolistá bílá
Tab. 31/2

Silene latifolia subsp. *alba* (MILLER) GREUTER et BURDET Willdenowia 12: 189, 1982. — Syn.: *Lychnis alba* MILL. Gard. Dict. ed. 8, no 4, 1768. — *L. vespertina* SIBTH. Fl. Oxon. 146, 1794 non RETZ. 1783. — *Melandrium pratense* (RAFN) RÖHLING Deutschl. Fl. ed. 2, 2: 274, 1812. — *Sile-*

ne pratensis (RAFN) GODR. in GR. et GODR. Fl. Fr. 1: 216, 1847. — *Melandrium album* (MILL.) GARCKE Fl. Nord- u. Mittel-Deutschl. ed. 4, 55, 1858.

Poznámka: Podrobnější nomenklatorický výklad uvádějí MCNEILL et PRENTICE (1981), další údaje viz GREUTER et al. Medchecklist 1: 262-263, 1984.

Exsikáty: TAUSCH Herb. Fl. Bohem., no 224 et 225. — Extra fines: BILLOT Fl. Gall. Germ. Exs., no 2816 et bis.

Víceleté, řídkěji jednoleté nebo ozimé, 25-80 cm vys., dvoudomé byliny. Hlavní kořen většinou ztlustlý, dřevnatějící, obvykle vícehlavý a větvený. Lodyha jediná (řídkěji kvetoucích lodyh několik), většinou na bázi s četnými sterilnými růžicemi listů a alespoň v horní části větvená, chlupatá (těsně pod květenstvím bez žláznatých chlupů). Listy s dobře zřetelnou žilnatinou, hustě měkce chlupaté, přizemní eliptické až obvejčité, řídkěji vejčité nebo kopinaté, až 15 cm dl. a až 5 cm šir., ± náhle v dosti dlouhý řapík zúžené, lodyžní eliptické nebo kopinaté až vejčité kopinaté, špičaté, přisedlé. Květenství nepravidelný vidlan přecházející ve vijan; listeny kopinaté až eliptické, špičaté. Květy jednopohlavné, bez rudimentů druhých pohlavních orgánů, často poněkud nicí (za plodu přímé); kalich chlupatý a žláznatý, u samičích květů trubkovitý až v obrysu úzce eliptický, 15-20 mm dl., 10žilný, často nafialovělý, se zuby trojúhelníkovitými, o málo delšími než širokými, u samičích květů kuželovité až vejcovité (za květu nafouklý, za plodu více či méně vyplněný tobolkou), 18-28 mm dl., 20žilný, většinou zelený, se zuby úzce trojúhelníkovitými (± sblíženými); čepel korunních lístků dvouklaná, (7-)10-13 mm dl., bílá, vzácně světle růžová, pakorunka vyvinuta; semeník na vrcholu s 5 čnělkami. Tobolky vejcovité, 11-17 mm dl.,

Tab. 31: 1 *Silene dioica*, samčí rostlina, 1a - část samičího květenství, 1b - korunní lístek. — 2 *S. latifolia* subsp. *alba*, samičí rostlina, 2a - část samičího květenství, 2b - korunní lístek.

zcela jednopouzdré (bez částečně vytvořených přepážek v dolní části), 10zubé (zuby ± přímé až přímo odstálé); karpofor kratičkový. Semena ledvinovitá až kulovitě ledvinovitá, 1,3-1,5 mm dl.; osemení šedohnědé, s tupě kuželovitými hrbolky. V-X. Hkf, (Tf).

2n = 24 (ČSR: 4. Loun.-lab. střed., 8. Čes. kras, 9. Dol. Povlt., 41. Stř. Povlt.)

Variabilita: Rostliny z našeho území jsou značně proměnlivé zejména v celkové velikosti a počtu lodyh, ve velikosti a tvaru listů, do určité míry i v barvě květů (poměrně vzácně se u samčích, zcela výjimečně i u samičích jedinců objevují světle růžové květy, aniž by přitom šlo o křížence se *S. dioica*).

Ekologie a cenologie: Rumiště, pustá místa, podél komunikací, na polích jako plevel (zejména v pícninách), na úhorech, řidčeji i ve světlých křovinách. Převážně na hlubších půdách bohatých dusíkem. Především ve společenstvech řádu *Lamio albi-Chenopodietalia boni-henrici* (diagnostický druh svazu *Arction lappae*) a svazu *Veronico politae-Taraxacion* (diagnostický druh).

Rozšíření v ČSR: V teplejších a středních polohách na celém území hojně (pravděpodobně jako archeofyt), v horách roztroušeně a mnohdy jen přechodně (max.: Krkonoše, Obří bouda, ca 1400 m). — Mapy: SLAVÍK FKS 1986: 132.

Celkové rozšíření: Evropa, s. Afrika, z. a stř. Sibiř, druhotně na Dálném Východě, v Severní Americe, snad i v Austrálii a na Novém Zélandě. — Mapy: AFE 1986: 91.

2. *Silene dioica* (L.) CLAIRV. — silenka dvoudomá, knotovka červená Tab. 31/1

Silene dioica (LINNAEUS) CLAIRVILLE Man. Herbor. Suisse 145, 1811. — Syn.: *Lychnis dioica* L. Sp. Pl. 1: 437, 1753 emend. MILL. Gard. Dict. ed. 8., no 3, 1768. — *L. sylvestris* SCHUHR Bot. Handb. 1: 403, 1791. — *L. diurna* SIBTH. Fl. Oxon. 145, 1974. — *Melandrium sylvestre* (SCHUHR). RÖHLING Deutschl. Fl. ed 2, 2: 274, 1812. — *M. diurnum* (SIBTH.) FRIES Bot. Not. 1842: 170, 1842. — *Lychnis preslii* SEKERA Oesterr. Bot. Wochenbl. 3: 197, 1853 incl. — *Melandrium rubrum* GARCKE Fl. Nord- u. Mittel-Deutschl. ed. 4, 55, 1858. — *M. dioicum* (L.) SIMK. Enum. Pl. Transs. 129, 1886 non COSS. et GERM. 1845. — *Silene dioica* (L.) CLAIRV. subsp. *glaberrima* (ČELAK.) SOJÁK Čas. Nár. Muz., ser. natur., 150:140, 1981 incl.

Exsikáty: PETRAK Fl. Bohem. Morav. Exs., no 1217. — TAUSCH Herb. Fl. Bohem., no 223. — Extra fines: Fl. Exs. Austro-Hung., no 522. — Herb. Fl. Ross., no 860. — Reliq. Maill., no 916. — WILLKOMM Iter Hisp. Sec., no 27.

Víceletě, 20-70 cm vys., dvoudomé byliny. Hlavní kořen mírně ztlustlý, téměř nedřevnatý, větvený. Lodyha 1 nebo několik, přímá nebo řidčeji vystoupavá, často jen chudě větvená, chlupatá (těsně pod květenstvím s odstálými

i přitisklými krycími chlupy a vtroušenými chlupy žláznatými), na bázi s 1 až několika krátkými sterilnými výběžky. Listy s dobře zřetelnou žilnatinou, zvláště na rubu ± pýřité, přizemní eliptické nebo vejčité, v řapík zúžené, až 12 cm dl. a 4,5 cm šir., dolní lodyžní eliptické až obvejčité, střední a horní vejčité kopinaté, přisedlé, ostře špičaté, nejhořejší často výrazně zašpičatělé. Květenství nepravidelný vidlan přecházející ve vijan, u samičích rostlin jen několikakvětý, u samčích bohatší; listeny kopinaté, ostře zašpičatělé. Květy jednopohlavné, bez rudimentů druhých pohlavních orgánů, většinou přímé nebo do stran odstálé (za plodu přímé); kalich 11-15 mm dl., chlupatý a žláznatý, se zuby trojúhelníkovitými (± tak dl. jako šir.), u samčích květů ± trubkovitý až úzce elipsoidní, 10žilný, u samičích květů vejcovitý až vejcovitě kuželovitý (za květu nafouklý, za plodu ± vyplněný tobolkou), 20žilný; čepel korunních lístků dvouklaná, 7-11 mm dl., červenofialová, zřídka růžová, pakorunka vyvinuta; semeník s 5čnělkami. Tobolky vejcovité, 9-13(-15) mm dl., zcela jednopouzdré (bez částečně vytvořených přepážek v dolní části) 10zubé, zuby nazpět stočené (někdy tobolka zdánlivě 5zubá); karpofor kratičkový. Semena ledvinovitá až kulovitě ledvinovitá, 1,0-1,4 mm dl.; osemení hnědočerné, s ± ostře špičatými jemnými hrbolky. V-VII. Hkf.

2n = 24 (ČSR: 55. Čes. ráj, 93. Krk., 96. Král. Sněž.)

Variabilita: Proměnlivé je zejména odění rostlin. Ojedinele se vyskytují i zcela lysé nebo jen řidče chlupaté rostliny. Lysé rostliny z údolí Plákanek u hradu Kosti nedaleko Sobotky byly popsány jako *Lychnis preslii* SEKERA, nověji je uvádí SOJÁK (1981) jako subsp. *glaberrima* (ČELAK.) SOJÁK. V tamější populaci jsou však zastoupeny i rostliny chlupaté, které dokonce někde převažují. Výskyt lysých nebo olýsávajících rostlin je znám i odjinud: bývají uváděny (pod různými jmény) v hodnotě variet—var. *glaberrima* ČELAK., resp. var. *glabrescens* (SCHUR) MIESEI et WERNER; jejich hodnota, alespoň pokud jde o naši citovanou populaci, však spíše odpovídá formě. Značná variabilita existuje i v celkovém vzhledu rostlin a ve tvaru a velikosti listů. Rostliny z nižších poloh, zvláště z Polabí, dosahují vyšších hodnot ve většině kvantitativních znaků (včetně velikosti tobolek a semen) než rostliny horské.

Ekologie a cenologie: Horské louky, nitrofilní bylinné porosty u horských chat a salaší, vlhké prosvětlené horské lesy (smrčiny a bučiny), paseky, lesní prameniště, olšiny, křoviny podél potoků a lesních cest, lesní lemy, v nižších polohách vlhká údolí a rokle (např. v písčivých skalách), lužní lesy, někdy i kulturní smrčiny. Většinou na kyprých, humózních, živi-

nami bohatých neutrálních půdách, ale i na půdách mírně kyselých, chudších. Diagnostický druh společenstev svazu *Polygono-Trisetion* (na Šumavě např. v asociaci *Melandrio-Trisetetum* MORAVEC 1965) a asociace *Rumicetum alpini* BEGER 1922 em. BR.-BL. 1972 (svazu *Rumicion alpini*), dále roste ve společenstvech svazu *Sambuco-Salicion capreae* a *Atropion bella-donnae*, podsvazu *Filipendulenion*, svazu *Alno-Ulmion*, řidčeji v dalších fytoocenózách řádu *Fagetalia*, popř. řádů *Piceetalia excelsae*, *Athyrio-Piceetalia* a třídy *Mulgedio-Aconitetea*.

Rozšíření v ČR: Druh se dvěma těžišti výskytu: jednak v horských a podhorských polohách, kde je roztroušený až hojný, jednak v úvalech některých větších řek (Labe, Orlice, Morava na Hané), popř. v některých zaříznutých říčních údolích (Svitava, Svratka), kde rovněž nachází příznivé mikroklimatické i půdní podmínky. Velmi vzácně roste nebo chybí ve stř. a dolním Poohří, v rozsáhlých územích na jih od Labe a na východ od Brd až po v. a jv. okraje Českomoravské vrchoviny a na j. a jv. Moravě (min.: Hřensko, Edmundova soutěska, ca 150 m; max.: Krkonoše, Sněžka, 1600 m). — Mapy: SLAVÍK FKS 1986: 133.

T: 1. Doup. pah. (Želina), 2. Stř. Poohří (Údlické doubí), 3. Podkruš. pán., 4. Loun.-lab. střed., 6. Džbán, 10. Praž. ploš. (Praha-Bubeneč, druhotně), 11. Stř. Pol., 12. Dol. Pojíz., 13. Rožď. pah., 14. Cidl. pán., 15. Vých. Pol., 16. Znoj.-brn. pah. (Ivančice, pod vrchem Réna; několik lokalit v údolí Dyje), 18a. Dyj.-svr. úv. (vz.), 21. Haná. — M: 22. Halštr. vrch., 23. Smrč., 24. Hor. Poohří, 25. Kruš. podh., 26. Čes. les, 27. Tachov. bráz., 28. Tep. vrchy, 29. Doup. vrchy, 31. Plz. pah., 32. Křivokl. (j. část), 33. Branž. hv., 34. Plán hřeb., 35. Podbrd., 36. Horaž. pah., 37. Šum.-novohr. podh., 39. Třeboň. pán. (vz.), 41. Stř. Povlt. (Písecko), 42. Votic. pah. (velmi vz.), 44. Mileš. střed. (vrch Zvon), 45. Verneř. střed., 46., 50.-53., Severočes. písk., 47. Šluk. pah., 49. Frýdl. pah., 54. Ješ. hřb., 56. Podkrk., 58. Sud. mezih., 59. Orl. podh., 60. Orl. opuky, 61. Dol. Poorl., 62. Litomyš. pán., 63. Českomor. mezih., 64. Řičan. ploš. (vz.), 65. Kutnoh. pah. (Libodřice), 66. Hornosáz. pah. (Košany), 67. Českomor. vrch. (velmi vz.), 68. Mor. podh. Vysoč., 69. Želez. hory (mezi Přemilovem a Bradlem), 70. Mor. kras (vz.), 72. Zábř.-unič. úv., 73. Hanuš.-rychleb. vrch., 74. Slez. pah., 75. Jes. podh., 76. Mor. brána, 77c. Chříby (vz.), 78. B. Karp. les. (vz.), 80. Stř. Pobeč. (roztrc.), 81. Host. vrchy, 82. Javorn., 83. Ostr. pán., 84. Podbesk. pah. — O: [chybějí údaje z lýt. o. 90. Jihl. vrchy a 94. Tepl.-ad. sk.]

Celkové rozšíření: Západní a stř. Evropa, Fennoskandie, mírné pásmo v Evropě po Moskvu, ve Středozeří jen v horách. Zavlečena na Krym, Kavkaz, z. Sibiř a do Severní Ameriky. — Mapy: MEUSEL et al. 1965: 140; MEUSEL et WERNER in FRIEDRICH et al. 1969-1979: 1128; AFE 1986:94.

Význam: Někdy pěstována v zahradách.

3. *Silene nutans* L. — silenka nicí Tab. 32/1

Silene nutans LINNAEUS Sp. Pl. 417, 1753. — Syn.: *Silene infracta* W. et K. Pl. Rar. Hung. 3: 237, 1812. — *Otitis nutans* (L.) OPIZ Sezn. Rostl. Květ. Čes. 71, 1852.

EXSİKÁTY: Fl. Exs. Reipubl. Social. Čechosl., no 1427. — PETRAK Fl. Bohem. Morav. Exs., no 523 a et b. — TAUSCH Herb. Fl. Bohem., no 219. — Extra fines: Fl. Polon. Exs., no 523. — Fl. Rom. Exs., no 1688.

Vytrvalé, trsnaté, (15-)25-40(-60) cm vys. byliny. Kořen mírně ztlustlý, 30-60 cm dl., většínou s četnými postranními kořeny. Lodyh většinou několik, na bázi s krátkými až krátce plazivými nadzemními, často i kořenujícími výběžky, přímé, ± nevětvené, někdy s nápadnějšími zkrácenými sterilními větévkami v paždí dolních lodyžních listů, dole obvykle chlupaté, na hoře lepkavé. Přizemní listy úzce eliptické až obkopynaté, k oběma koncům znenáhla zúžené, špičaté, při bázi na řapících obvykle dlouze hedvábitě chlupaté, na čepelích pýřité, zřídka ± lysé, lodyžní listy čárkovitě eliptické až čárkovité, řidčeji úzce eliptické. Květenství složené, poměrně chudokvěté, připomínající latu (tvořené vstřícnými vidlany, naspodu někdy s delšími větévkami), většinou na počátku květu jednostranně skloněné, poupata a květy při rozkvětu nicí. Květy oboupohlavné, řidčeji jednopohlavné — obvykle funkčně samčí (rostliny mnohomanželné); kalich za květu ± vretenovitý, za plodu ± kyjovitý, 8-13 mm dl., 10žilný, žláznatě chlupatý až lysý, kališní zuby špičaté; čepel korunních lístků dvoudílná (úzkrojký čárkovité), 7-9 mm dl., bílá nebo na rubu narůžovělá; pakorunka zřetelně vyvinuta v podobě 2 špičatých výrůstků, nehet lysý; čnělky 3. Tobolky přímo odstálé, 6zubé, vejcovité, 7-10 mm dl., na bázi částečně 3pouzdré; karpofor krátký (nejvýše 3 mm dl.), chlupatý. Semena ledvinovitá, 0,7-1,0 mm dl.; osemení hrbolkaté, hnědošedé. V-VII. Hkf.

2n = 24 (ČSR: 35c. Příbr. Podbrd., 67. Českomor. vrch., 68. Mor. podh. Vysoč.)

Variabilita: Proměnlivá zejména v charakteru odění, od rostlin dole na lodyhách a listech odstále pýřitých, na řapících většinou dlouze chlupatých (nominální odrůda — var. *nutans*) až po rostliny zcela lysé, ne však hladké, sivozelené. Lysé nebo téměř lysé rostliny bývají hodnoceny jako poddruh — subsp. *glabra* (DC.) РОТНМ. nebo jako varieta — var. *glabra* DC., což zřejmě lépe odpovídá situaci, výjimečně jako samostatný druh (*S. infracta* W. et K.). Rostou obvykle společně nebo v těsné blízkosti rostlin chlupatých a oba krajní typy jsou spojeny plynulou řadou přechodů; lysé až téměř lysé rostliny se objevují častěji na suchých, kamenitých nebo skalnatých místech (většinou na kyselých horninách). Rozdíly mezi rostlinami z bazických a kyselých hornin, které jsou uváděny z jiných částí areálu

na základě populačních studií, se na herbářovém materiálu z ČSR zatím nepodařilo přesvědčivě prokázat. Různý vzhled rostlin bývá do značné míry podmíněn ontogenetickým stadiem rostliny - před rozkvetem a na začátku kvetení jsou květenství jednostranná a květy (resp. poupata) nicí, částečně odkvetlé rostliny mají odkvetlé květy přímé, za plodu jsou všechny plody na přímých stopkách a větve květenství do stran rozestálé. *S. dubia* HERBICH z Východních a Jižních Karpat, někdy se *S. nutans* spojovaná, představuje samostatný druh.

Ekologie a cenologie: Křoviny, světlé listnaté lesy (zvláště doubravy), sušší louky a pastviny, poměrně často např. i na rybníčních hrázích (sklony k apofytizaci jsou však ± málo výrazné). Častá na bazických i kyselých půdách, hlubších i mělkých. Nejčastěji ve společenstvech svazů *Genisto germanicae-Quercion*, *Prunio spinosae*, *Violion caninae* a *Hyperico perforati-Scleranthion perennis*, řidčeji svazu *Trifolion medii*.

Rozšíření v ČSR: S výjimkou poloh nad 900 m, kde pravděpodobně chybí, rozšířena víceméně na celém území, avšak výskyt v nižších polohách v nelesních oblastech je řidší. V oreofytiku pouze okrajově a převážně druhotně. Od planárního do submontánního stupně, v montánním stupni vzácně (max.: Krušné hory, vrch Měděnec, 900 m; hřeben Javorníků nad Halenkovem, ca 840 m). — Mapy: SLAVÍK FKS 1986: 133.

T: všechny fyt. o. — **M:** roztr. až hojně [chybějí doklady z fyt. o. 22. Halštr. vrch., 46. Lab. pisk., 59. Orl. podh. a 72. Zábř.-unič. úv.]. — **O:** 85. Kruš. hory (vrch Měděnec), 88. Šum. (okrajově podél komunikací), 91. Žďár. vrchy (Pílský rybník), 97. Hr. Jes. (Heřmanovice).

Celkové rozšíření: Evropa v mírném pásmu a v horách Středozeří, Asie v mírném pásmu (zčásti však možná nahrazena jinými taxony). — Mapy: MEUSEL et al. 1965: 138; MEUSEL et WERNER in FRIEDRICH et al. 1969-1979: 1072; AFE 1986: 31.

Poznámka 1: Dochází k poměrně častým záměnám se *S. nemoralis* W. et K., ač lze rostliny určit i podle jediného květu (*S. nutans*: kališní zuby špičaté, kalich k bázi zúžený, poupata špičatá, karpofor nikdy delší než 3 mm, rostlina vytrvalá. — *S. nemoralis*: kališní zuby tupé, kalich na bázi uťatý až vmáčklý, poupata na vrcholu zaoblená, karpofor i za květu alespoň 5 mm dl., dobře vyvinutý již v poupatech, rostlina dvouletá.

Poznámka 2: V Brně-Novém Liskovci byla nalezena zřejmě záměrně vysetá *S. viridiflora* L., původem z j. a jv. Evropy (s. hranice ve stř. Evropě probíhá Slovenskem). Je podobná *S. nutans*, avšak statnější (lodyhy až 75 cm vys., většinou však lodyhy jen 1-3) s většími listy (přizemní ca 9-12 cm dl. a 2,5-4,0 cm šir., dolní lodyžní jen o málo menší) a většinou i zkrácenými úžlabními větévkami. Květenství má obvykle velmi řídké, kalichy (10-)14-18 mm dl., čepel korunních lístků špinavě žlutozelenou, 7-11 mm dl., to-

bolky vejcovité kulovité, 12-14 mm dl., karpofor kratičký; semena ca 0,8 mm dl. Další nálezy na jiných lokalitách nejsou pravděpodobné.

4. *Silene nemoralis* W. et K. — silenka hajní

Tab. 32/2

Silene nemoralis WALDSTEIN et KITABEL Descr. Icon. Pl. Hung. 277, 1809. — Syn.: *S. italica* (L.) PERS. subsp. *nemoralis* (W. et K.) NYMAN Consp. Fl. Eur. 90, 1878. — *S. italica* (L.) PERS. Syn. Pl. 1: 498, 1805 p. p.

Exsikáty: PETRAK Fl. Bohem. Morav. Exs., no 522. — TAUSCH Herb. Fl. Bohem., no 220. — Extra fines: Fl. Exs. Austro-Hung., no 523. — Fl. Exs. Reipubl. Bohem. Slov., no 713. — Fl. Rom. Exs., no 1934. — HAYEK Fl. Stir. Exs., no 69.

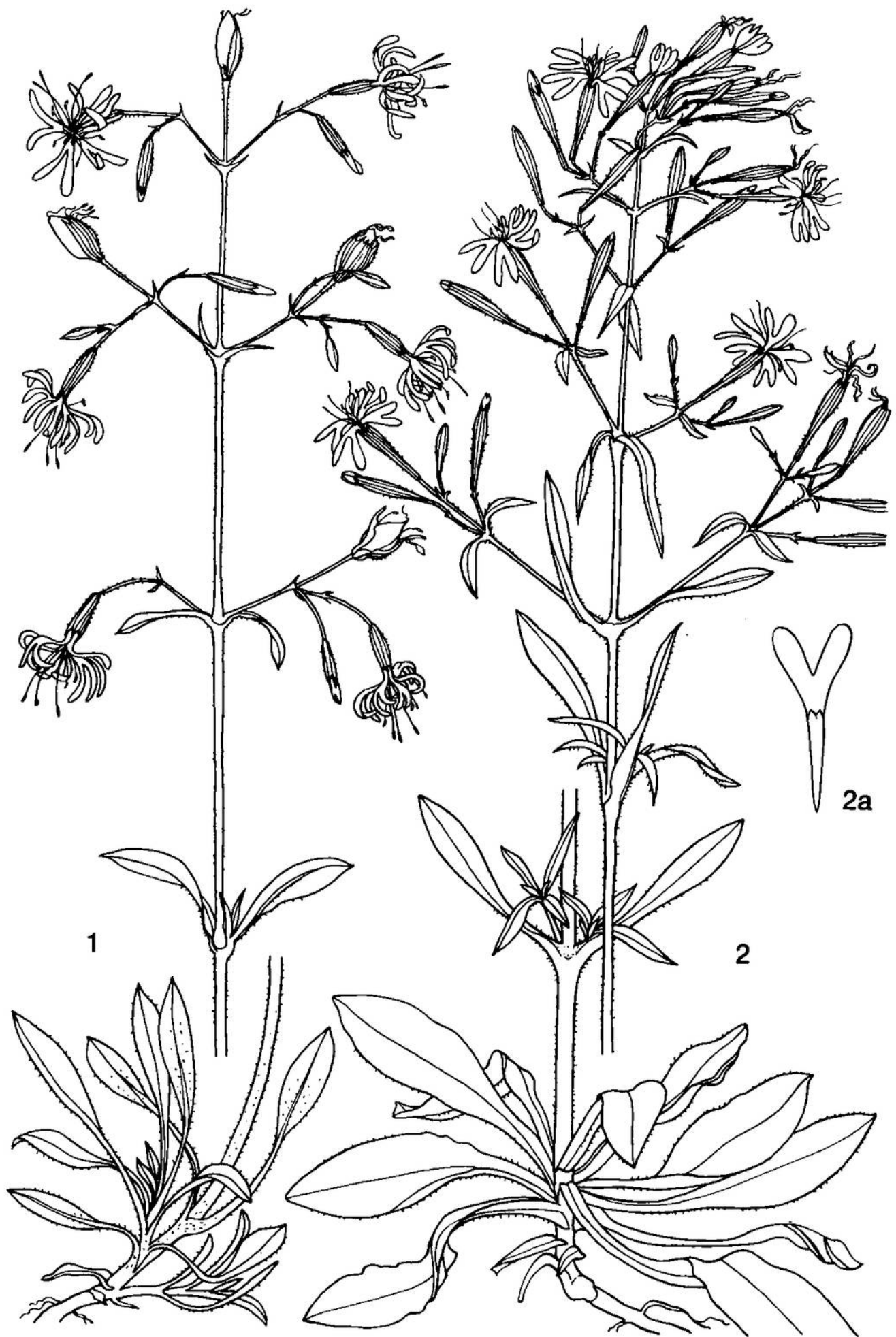
Dvouleté, (30-)40-80 cm vys. byliny. Kořen ztlustlý, chudě větvený. Lodyha jediná, přímá, se zkrácenými (zřídka prodlouženými) větévkami v paždí dol. a stř. lodyžních listů, dole chlupatá, nahoře lepkavá a většinou i řidce chlupatá. Listy krátce pýřité, přizemní v růžici, kopisťovité, 6-12 cm dl., (1,2-)1,5-2,5 cm šir., za květu zasychající, lodyžní kopisťovité až obkopinaté, krátce zašpičatělé, nejhořejší až čárkovité. Květenství složené, připomínající poměrně bohatou a hustou latu (s rovnovážně nebo přímo odstálými větvemi); poupata i květy přímé. Květy oboupohlavné; kalich kyjovitý (zuby tupé), 14-22 mm dl., 10žilný, žláznatě chlupatý až lysý; čepel korunních lístků dvouklaná, 6-8(-10) mm dl., smetanově bílá, na rubu někdy nafialovělá; pakorunka nezřetelná, nehet lysý; čnělky 3. Tobolky 6zubé, vejcovité, 8-10 mm dl.; karpofor (i v poupatech zřetelný) za plodu (5-)7-9 mm dl., chlupatý. Semena ledvinovitá, ca 1 mm dl.; osemení šedohnědé, hrbolkaté. V-VII. Hkf.

$2n = 24$ (ČSR: 8. Čes. kras)

Variabilita: S výjimkou větvení druh poměrně málo variabilní. Na vlhčích stanovištích nebo při silně deštivém vegetačním období rostliny po odkvetu hlavního květenství hned neodumírají, ale prodlužují se jinak obvykle zkrácené úžlabní větévky v paždí dolních až středních lodyžních listů (mohou nést i další květenství) a lodyhy jsou pak již od dolní části široce do stran rozvětvené. Na výslunných stanovištích jsou lodyhy někdy nafialovělé.

Ekologie a cenologie: Travnaté, většími mírně zastíněné svahy, lemy křovin a lesů, někdy lesní světliny či mezi křovinami. Převážně na vápencích, řidčeji na vyvěřelinách nebo opukách či spraších, obvykle na mělkých půdách. Často ve společenstvech podsvazu *Seslerio-Festucion glaucae*, mnohdy však i v porostech jiných typů.

Tab. 32: 1 *Silene nutans*. — 2 *S. nemoralis*, 2a - korunní listek.

Rozšíření v ČSR: V ČSR jednak zřejmě původní, jednak zavlečená (zvláště při železničních tratích, kde nachází rovněž vhodná stanoviště). Původní výskyt vázán především na stř. Čechy a České středohoří, na Moravu snad zasahuje ze slovenských Karpat na Kotouč ke Štramberku. Sekundární výskyt charakteristický pro převážnou část území Moravy a snad i v. Čechy (\pm jednotlivě po území roztroušené lokality). Roste převážně v kolinním stupni. — Mapy: SLAVÍK FKS 1986: 134.

T: 4b. Lab. střed. (převážně na pravém břehu Labe), 8. Čes. kras. — M: 41. Stř. Povlt. (rokle proti Kobylníkům), 76a. Mor. brána vl. (Štramberk, vrch Kotouč).

Pravděpodobně sekundární výskyt: T: 4a. Loun. střed. (Most †), 4b. Lab. střed. (Teplice †), 7d. Bělohor. tab. (Praha-Strahovské hradby, kdysi Hvězda), 10b. Praž. kotl. (Praha-hradby pod Karlovem, kdysi vrch Vítkov), 15a. Jarom. Pol. (Stanovice u Dvora Králové - či původní?), 16. Znoj.-brn. pah. (Brno-Královo Pole, u Červeného mlýna: nad tratí mezi Českou a Jehnicemi), 17c. Milov.-valt. pah. (Sedlec, pod Skalkami), 18a. Dyj.-svr. úv. (Lanžhot, při železniční trati), 18b. Dolnomor. úv. (Ostrožská Nová Ves), 19. B. Karp. step. (Radějov), 20a. Bučov. pah. (Skržice sv. Zdounek; při železnici u Olšiny), 20b. Hustop. pah. (Telnice). — M: 63. Českomor. mezih. (Svitavy, louky nad pramenem Svitavy †), 68. Mor. podh. Vysoč. (Třebíč: Kožichovský žleb a u Churavého mlýna, při železniční trati), 69a. Železnoh. podh. (při železnici mezi Horkou a Mezihorím), 72. Zábř.-unič. úv. (při železniční trati mezi Brodkem a Lukovou a Lukovou a Rokytnicí), 74b. Opav. pah. (Děhylov, železniční násep), 76a. Mor. brána vl. (v. obce Osíčko u Bystrice pod Hostýnem), 84a. Besk. podh. (Frydlant nad Ostravicí, u železárny).

Poznámka: Vzhledem k charakteru některých, zvláště velmi starých nověji nepotvrzených nálezů nelze vyloučit ani někdejší pěstování tohoto druhu.

Celkové rozšíření: Hory j. Evropy od Pyrenejí po jv. Alpy a Jugoslávii, přes Rumunsko a Maďarsko do Západních Karpat (zde směrem k západu končí v Pováží a v okolí Štramberka); izolovaná arela v Čechách, pravděpodobně reliktního charakteru. Zavlékána i mimo areál původního rozšíření. (Rozšíření, zvláště ve Francii a Itálii, však vzhledem k záměnám vyžaduje revizi.) — Mapy: AFE 1986: 23.

Poznámka: *S. italica* (L.) PERS., s níž bývá *S. nemoralis* W. et K. spojována nebo zaměňována, je vytrvalá, nižšího vzrůstu, s chudším květenstvím; nehet korunních lístků má brvitý. Je rozšířena ve Středozemí a bývá rovněž zavlékána, v ČSR však její sekundární výskyt (ani přechodný) nebyl prokázán. Rovněž bývá zaměňována se *S. nutans* (viz poznámka u předcházejícího druhu).

5. *Silene bupleuroides* L. — silenka prorostlíkovitá (silenka dlouhokvětá) Tab. 33/2

Silene bupleuroides LINNAEUS Sp. Pl. 421, 1753. — Syn.: *S. longiflora* EHRH. Beitr. Naturk. 7: 144, 1792.

Exsikáty: Extra fines: Fl. Exs. Austro-Hung., no 2859/I et II. — SCHULTZ Herb. Norm., no 1527.

Vytrvalé, trsnaté, 20-40 cm vys., zcela lysé byliny s jednou nebo několika lodyhami, na bázi se sterilními listovými růžicemi nebo kratičkými nadzemními výběžky. Kořen ztlustlý, \pm dřevnatý, vícehlavý, poměrně dlouhý, chudě větvený. Lodyhy přímé, nevětvené, nahoře lep-kavé. Přizemní listy úzce obkopynaté až podlouhlé, 45-80 mm dl., 5-10 mm šir., špičaté, lodyžní kratší a užší (nejvyšší až čárkovité), k lodyze obvykle přitisklé. Květenství složené, v dolní části se vstřícnými vidlany (případně i vícekvětými větévkami), v horní části většinou jen se vstřícnými květy, řidčeji v dolní části dvojice vstřícných květů, v horní části květy jednotlivé. Květy oboupohlavné, nápadně dlouhé; kalich 18-27 mm dl., úzce kyjovitý (kališní zuby špičaté nebo špičaté a tupé), 10žilný; korunní lístky 23-29 mm dl., čepel dvouklaná až dvoudílná, 6-10 mm dl., bílá nebo nazelenalá; pakorunka vyvinutá; čnělky 3. Tobolky 6zubé, vejcovité až úzce vejcovité (za zralosti někdy trhající kalich); karpofor (i v poupatech zřetelný) 10-15 mm dl. Semena ledvinovitá, 1,5-1,7 mm dl.; osemení hrbolkaté (hrbolky ploché, oblé), šedohnědé. VI-VIII. Hkf.

$2n = 24$ (extra fines)

Variabilita: Rostliny sbírané na našem území náležejí k nominálnímu poddruhu; balkánské rostliny vyznačující se převážně úzkými, čárkovitými listy a menšími tobočkami (kratšími než karpofor) bývají v poslední době považovány za další poddruh tohoto druhu—subsp. *staticifolia* (SM.) CHOWDHURI.

Ekologie a cenologie: Skalní stepi a jiné otevřené bylinné porosty (i antropicky ovlivněné). Převážně na bazických substrátech (vápence, vápnité spraše) v teplých územích.

Rozšíření v ČSR: Vysoce vzácný, v Čechách pravděpodobně již vymřelý druh. Jeho původnost je však, zejména pokud jde o české lokality, sporná (byl spíše zavlečen s vinnou révou než původní). Na lokalitě na Znojemsku, kde byl údajně sbírán v reliktním stepním porostu, by mohl být původní přesto, že ze sousedního Rakouska již jako původní není uváděn. (†?)

T: 4b. Lab. střed. (okolí Radobýlu u Litoměřic a Sebužina, mezi vlnicemi, nověji nepotvrzena), 18a. Dyj.-svr. úv. (Jaroslavice u Znojma, současný stav této lokality není znám).

Celkové rozšíření: Východní Středozemí od Jugoslávie po Írán, směrem na sever až na j. Slovensko a do okolí Bratislavy. — Mapy: AFE 1986: 35.

Tab. 33: 1 *Silene otites*, samčí rostlina, 1a - části samičího květenství. — 2 *S. bupleuroides* subsp. *bupleuroides*.

6. *Silene viscosa* (L.) PERS. — silenka lepkavá

Tab. 34/1

Silene viscosa (LINNAEUS) PERSOON Syn. Pl. 1: 497, 1805. — Syn.: *Cucubalus viscosus* L. Sp. Pl. 414, 1753. — *Melandrium viscosum* (L.) ČELAK. Lotos 18: 118, 1868. — *Elisanthe viscosa* (L.) RUPR. Mém. Acad. Imp. Sci. Saint Pétersbourg 15/2: 200, 1869.

Exsikáty: Fl. Exs. Reipubl. Bohem. Slov., no 22 et 1016. — TAUSCH Herb. Fl. Bohem., no 217. — Extra fines: BAENITZ Herb. Eur., no 7782. — Fl. Exs. Austro-Hung., no 2488. — Fl. Rom. Exs., no 1461. — SCHULTZ Herb. Norm., no 2127.

Statné dvouleté, (25-)40-100 cm vys., zláznatě huňaté, lepkavé byliny. Kořen poněkud ztlustlý, chudě větvený. Lodyha obvykle jediná, přímá, mimo květenství nevětvená, v době květu většinou na bázi již se zaschlými přízemními listy. Listy huňatě chlupaté, na okraji často zvláště, přízemní úzce obvejčité nebo obkopinaté, řidčeji eliptické, na vrcholu zaokrouhlené nebo špičaté, za květu zasychající, dolní lodyžní obkopinaté, úzce eliptické nebo podlouhlé, většinou (15-)20-35 mm šir. a až 120 mm dl., střední a horní většinou kopinaté, špičaté, kratší a poněkud užší než dolní. Květenství složené, tvořené krátce stopkatými nebo ± přisedlými 3-7květými vstřícnými vidlany, v horní části někdy jen vstřícnými jednotlivými květy. Květy oboupohlavné, k lodyze (vřetenu květenství) ± přitisklé; kalich ± trubkovitý, 14-22 mm dl., 10žilný, většinou huňatý, lepkavý, čepel korunních lístků dvoudílná, 7-10(-13) mm dl., žlutobílá; pakorunka chybí; čnělky 3. Tobolky 6zubé, úzce vejcovité nebo elipsoidní, 11-14 mm dl., zcela jednopouzdré; karpofor 3-4(-6) mm dl. Semena ledvinovitá, 0,6-0,8 mm dl.; osemení šedohnědé, bradavčité. VI-VIII. Hkf.

2n = 24 (ČSR: 16. Znoj.-brn. pah.)

Ekologie a cenologie: Píščiny, spraše, někdy na zruderalizovaných místech podél silnic a železnic. Většinou v otevřených porostech společenstev svazu *Corynephorion canescentis*, *Festucion valesiacae* a *Bromion erecti*, z ± zapojených porostů však rychle mizí.

Rozšíření v ČSR: Vzácně v termofytiku, převážně v nížině a pahorkatině; část lokalit může být druhotného charakteru. Δ — Mapy: Šmarda XM 1963: 157; SLAVÍK FKS 1986: 134.

T: 2a. Žatec. Poohří (Lenešice), 4a. Loun. střed. (vz.), 5a. Dol. Poohří (Bohušovice nad Ohří), 7. Středočes. tab. (vz.), 11a. Všet. Pol. (Libiř), 18a. Dyj.-svr. úv. (Novosedly; Přitluky), 18b. Dolnomor. úv. (zde hojněji na písčínách s. od Hodonína), 20b. Hustop. pah. — M: 35b. Hořov. kotl. (Hořovice).

Celkové rozšíření: Jihovýchodní a v. Evropa, směrem k severu přes stř. Evropu až do Fennoskandie po 60° s. š., k východu až do s. Mongolska. — Mapy: AFE 1986: 38.

Poznámka: Poměrně časté jsou záměny *S. noctiflora* L. a *S. latifolia* POIRET subsp. *alba* (MILL.) GRFLETER et BURDET (samčích jedinců) za *S. viscosa* (L.) PERS. První z obou jmenovaných druhů se liší většími kalichy (17-29 mm dl.) a tobočkami (14-16 mm dl.), druhý jednopohlavními květy.

7—8. *Silene otites* agg. — silenka ušnice

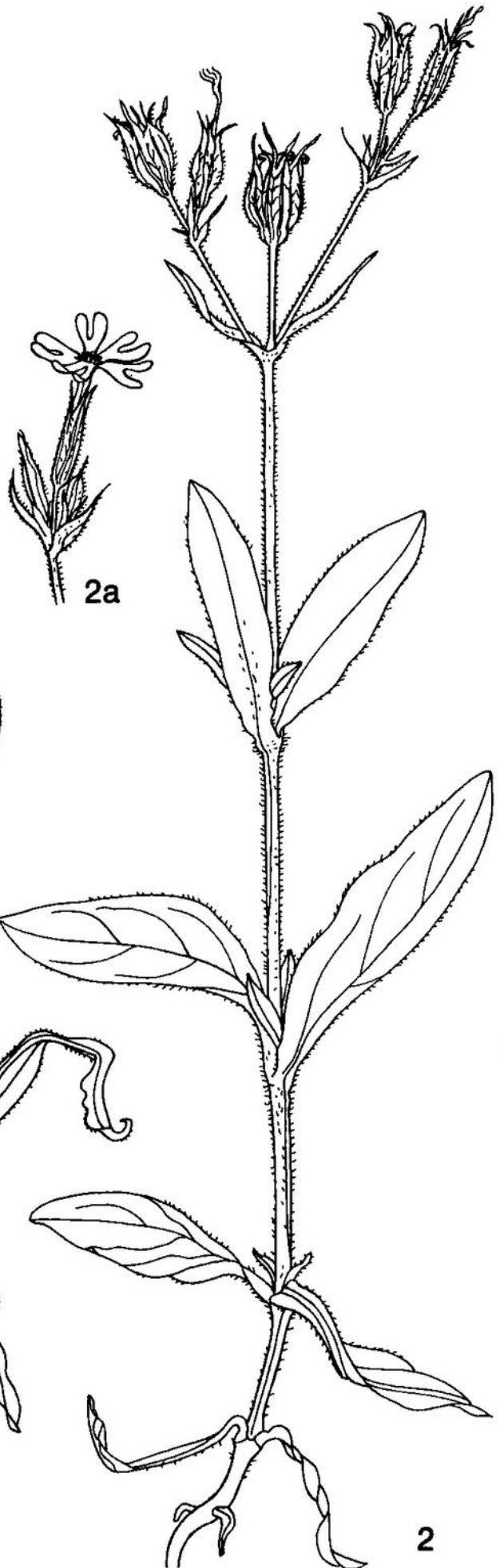
Vytrvalé nebo víceleté, zřídka dvouleté, (5-)15-70(-120) cm vys., dvoudomé, převážně trsnaté byliny s jednou nebo více lodyhami, naspodu obvykle se sterilními růžicemi listů. Kořen ztlustlý, chudě větvený, většinou vícehlavý. Lodyhy přímé, mimo květenství nevětvené (v paždí lodyžních listů však někdy se zkrácenými redukovanými postranními větévkami v podobě svazečků listů), dole chlupaté až téměř lysé, nahoře lysé a lepkavé. Přízemní listy kopisťovité až obkopinaté, 25-100 mm dl., 8-15 mm šir., na vrcholu tupě špičaté až zašpičatělé, řidčeji zaokrouhlené až mělce vykrojené. Květenství složené, tvořené buď jen větším počtem lichopřeslenů (zkrácenými ± přisedlými vstřícnými vidlany), nebo připomínající latu, v dolní části rozvětvené, nesoucí lichopřesleny na postranních větvích a na hlavním vřetenu květenství. Květy jednopohlavné, samičí bez zřetelných zbytků tyčinek, samčí s rudimentárním pestíkem; kalich 5zubý, 10žilný, lysý, u samičích květů ± trubkovitý, u samčích ± zvonkovitý; čepel korunních lístků podlouhlá, 1-3 mm dl. (u samičích květů o málo přesahující kalich, u samčích z kalichu vyniklá), užší než nehet, na vrcholu zaokrouhlená, uťatá nebo mělce vykrojená, zelenavá nebo žlutavá; pakorunka chybí, nehet lysý; čnělky 3; nitky lysé. Tobolky 6zubé, vejcovité, úzce vejcovité nebo vejcovité elipsoidní, 3,0-5,5(-6,0) mm dl., na bázi částečně pouzdrnaté. Semena ledvinovitá, 0,7-1,2 mm dl.; osemení hrbokaté až bradavčité. IV-VII (-X). Hkf.

Celkové rozšíření: Variabilní skupina blízkých typů rozšířená v Evropě od Španělska a v. Anglie na v. po Malou Asii a Kavkaz, výskyt dále k východu však nelze vyloučit.

1a Kalich za květu 2,5-4,0 mm dl.; prašníky 0,8-1,0 mm dl.; tobolky (3,0-)3,5-4,5 mm dl.; semena 0,7-0,9(-1,1) mm dl., na hřbetě s plochými oblými hrbočky

8. *S. otites*

Tab. 34: 1 *Silene viscosa*. — 2. *S. noctiflora*, 2a - květ.

b Kalich za květu 3,0-4,5 mm dl.; prašníky 1,0-1,1(-1,2) mm dl.; tobolky 4,0-5,5(-6,0) mm dl., semena 1,0-1,2 mm dl., na hřbetě s vysokými, ± tupě špičatými hrbolky . . .

. 8. *S. pseudotites*

7. *Silene otites* (L.) WIBEL — silenka ušnice

Tab. 33/1

Silene otites (LINNAEUS) WIBEL Primit. Fl. Werthem. 241, 1799. — Syn.: *Cucubalus otites* L. Sp. Pl. 415, 1753. — *Diplogama otites* (L.) OPIZ Sezn. Rostl. Květ. Čes. 38, 1852, nom. inval. — *Otites parviflorus* FOURR. Ann. Soc. Linn. Lyon, ser. n., 16:346, 1868. — *Silene otites* (L.) WIBEL subsp. *eu-otites* A. et GR. Syn. Mitteleur. Fl. 5/2:192, 1921 p. p., nom. inval. — *Otites pseudotites* (BESSER ex REICHENB.) KIOKOV subsp. *cuneifolia* (RAFIN.) HOLUB Folia Geobot. Phytotax. 5:437, 1970. — *Silene pseudotites* auct. fl. Bohem. et Morav. non BESSER ex REICHENB. — *S. otites* subsp. *pseudotites* auct. fl. Bohem. et Morav. — *S. otites* auct. fl. Morav. p. p.

Exsikáty: Fl. Exs. Reipubl. Social. Česosl., no 1519. — PETRAK Fl. Bohem. Morav. Exs., no 939. — TAUSCH Herb. Fl. Bohem., no 217. — Extra fines: DÖRFLER Herb. Norm., no 4837. — Fl. Polon. Exs., no 524. — Fl. Exs. Reipubl. Bohem. Slov., no 21. — Fl. Siles. Exs., no 1003. — Fl. Polon. Exs., no 134. — SCHULTZ Herb. Norm., no 1041.

Víceleté nebo vytrvalé, řidčeji dvouleté, (5-)15-70(-120) cm vys. byliny. Kořen mírně ztlustlý, většinou nedřevnatý. Dolní část lodyhy a přízemní listy nazpět odstále chlupaté až téměř lysé, jen na okrajích řapíků chlupy ± vždy zřetelné, 0,1-0,5(-0,7) mm dl. Lichopřesleny na konci hlavního větene květenství a postranních větví u samičích rostlin často jen se 2-6 tobolkami. Kalich za květu 2,5-4,0 mm dl. (u samičích rostlin po odkvětu a za plodu mírně zvětšený); prašníky 0,8-1,0 mm dl. Tobolky (3,0-)3,5-4,5 mm dl. Semena 0,7-0,9(-1,1) mm dl.; osemení hnědošedé, hrbolky na hřbetě semene ploché, oblé.

2n = 24 (ČSR: 4. Loun.-lab. střed., 8. Čes. kras., 9. Dol. Povlt.), 24 + 0-8B (8. Čes. kras.), 24 + 0-2B (18. Jihomor. úv.)

Variabilita: Druh ve stř. Evropě s výraznou klinální variabilitou směrem k jihovýchodu do Panonské kotliny, projevující se především ve vzrůstající celkové výšce, výraznějším větvení v květenství a delším odění. Extrémní typy zvl. z písčin j. Moravy a Polabí byly často považovány za *S. pseudotites* BESSER ex REICHENB. Rostliny z písčin v okolí Břeclavi byly také Podpěrou popsány jako *S. pseudo-otites* var. *arenaria* PODPĚRA (Spisy Přírod. Fak. Masaryk. Univ. Brno no 12:20, 1922). Rostliny tohoto typu jsou plynulou řadou přechodných rostlin spojených s extrémem opačným (nízké rostliny, v květenství ± nevětvené nebo jen málo větvené, málo chlupaté až téměř lysé). Jsou však častěji monokarpické nebo málokřát (většinou jen 2-3×) plodící. WRIGLEY (1986:74) takové rostliny z Maďarska, Rakouska a Česko-

slovenska hodnotí jako samostatný poddruh — *S. otites* (L.) WIBEL subsp. *hungarica* WRIGLEY. Z hadců u Mohelna byly popsány nanismy jako f. *simplex* R. DVORÁK a f. *nana* SUZA; není však jasné, do jaké míry se na jejich vzniku podílí hadcový substrát a do jaké intenzivní pasiva. V rámci tohoto poddruhu se kromě variability morfologické uplatňuje i variabilita v počtu B-chromozómů, které u 2 populací zjistili HOLUB et al. (1971: 200-201).

Ekologie a cenologie: Skály, kamenitá místa, písčiny, řidčeji i spraše, většinou na suchých, výslunných stanovištích, řidčeji i v podrostu prosvětlených borů (jen na písčích). Nejčastěji ve společenstvech svazů *Festucion valesiaca*, *Alyso-Festucion pallentis*, *Asplenio cuneifolii-Armerion serpentini* a *Koelerion glaucae*.

Poznámka: V oblasti Pavlovských kopců roste jak tento, tak následující druh, avšak na odchylných stanovištích. *S. otites* se zde vyskytuje ve společenstvech svazu *Festucion valesiaca* (obvykle na hlubších, méně skeletovitých půdách), popř. je složkou psamofilní vegetace.

Rozšíření v ČSR: Roztroušené až dosti hojně na příhodných stanovištích v termofytiku (zvláště ve stř. a sz. Čechách a na j. Moravě), v mezofytiku ± vzácně, v oreofytiku chybí (max.: Lounské středohoří, vrch Milá, 500 m). — Mapy: ŠMARDA XM 1963: 223; SLAVÍK FKS 1986: 135 (obě mapy *S. otites* agg.).

T: 1. Doup. pah., 2. Stř. Pooří, 4. Loun.-lab. střed., 5. Terež. kotl., 6. Džbán (vz.), 7b. Podřip. tab. (vz.), 7c. Slán. tab., 7d. Bělohor. tab., 8. Čes. kras., 9. Dol. Povlt., 10b. Praž. kotl., 11. Stř. Pol., 12. Dol. Pojiz., 13. Rožd. pah., 15. Vých. Pol. (směrem k v. jen do nejbližšího okolí Pardubic), 16. Znoj.-brn. pah., 17. Mikul. pah., 18. Jihomor. úv., 19. B. Karp. step., 20. Jihomor. pah., 21. Haná (roztr.). — M: 41. Stř. Povlt. (převážně omezena jen na údolí Vltavy od soutoku se Sázavou na sever; izolovaně Dobříš), 44. Mileš. střed. (vz. na výchozech skal), 52. Ral.-bez. tab. (okoli Bělé pod Bezdězem; Hradčanské stěny), 68. Mor. podh. Vysoč. (převážně v kaňonovitých údolích řek), 69a. Železnoh. podh. (Semtěš), 83. Ostr. pán. (vz.).

Celkové rozšíření: Západní a stř. Evropa (po nejzápadnější Ukrajinu), Balkán (Malá Asie?). — Mapy: AFE 1986:49 (p. p.), 50 (subsp. *otites*) et 51 (subsp. *hungarica*).

8. *Silene pseudotites* REICHENB. — silenka paušnice

Silene pseudotites BESSER ex REICHENBACH Fl. Germ. Exc. 819, 1832, s. orig.? — Syn.: *S. otites* auct. fl. Morav. p. p. min.

Vytrvalé, (5-)15-40(-50) cm vys. byliny, nejčastěji s více lodyhami, řidčeji s lodyhou jedinou. Kořen ztlustlý, většinou dřevnatý, vícehlavý. Dolní část lodyhy a listy hustě přitiskle nazpět šedochlupaté, řidčeji rostliny až téměř lysé, chlupy jen 0,2-0,3 mm dl. Lichopřesleny bohaté, na konci hlavního větene květenství, po-

Tab. 35: 1 *Silene pendula*. — 2 *S. armeria*. — 3 *Pleconax conica*.

př. postranních větví u samičích rostlin většinou se 6 i více tobočkami (květenství většinou nevětvená nebo naspodu s ± krátkými větvemi). Kalich za květu 3,0-4,5 mm dl. (u samičích rostlin po odkvětu a za plodu mírně zvětšený); prašníky 1,0-1,1(-1,2) mm dl. Tobolky 4,0-5,5 (-6,0) mm dl. Semena 1,0-1,2 mm dl., osemení hnědošedé až hnědé, na hřbetu semene s kuželovitými, tupě špičatými hrbolky.

$2n = 24$ (ČSR: 17b. Pavl. kop.)

Variabilita: Relativně menší než u předchozího druhu, nejnápadněji se projevující ve tvaru květenství. Celkově není tento druh dosud dostatečně znám, neboť oba druhy nebyly rozlišovány. Ke spolehlivému určení jsou v některých případech nutné kvetoucí samčí i plodné samičí rostliny.

Ekologie a cenologie: Vápencové skály, kamenitá místa, škrapy, vždy na výsluní. Převážně se společenstvech podsvazu *Poo badensis-Teucrenion montani*.

Rozšíření v ČSR: Spolehlivě známa jen z oblasti Pavlovských kopců (Šibeničnick, Kopeček, Turoid, Kočičí skála, skály nad Soutěskou, Děvičky).

Celkové rozšíření: Od Středozevního do j. Rumunska, k severu přes Panonskou kotlinu (zvl. její z. a s. okraje) po Dolní Rakousy, j. Moravu a j. až jv. Slovensko.

Poznámka: Na písčinnách Záhorské nížiny, j. a jv. Slovenska se vyskytuje vzdálenější příbuzná *S. borysthena* (GRÜNER) WALTERS subsp. *parviflora* (HORNEMANN) ŠOURKOVÁ. Je vytrvalá, obvykle s větším počtem vystoupavých, vždy zcela nelepavých lodyh bez zřetelné přízemní růžice listů; květenství složené, větvené, větévký květenství ± stejně dlouhé (připomíná ± válcovitou latu), jen zřídka tvořeno jen lichopřesleny na hlavním větenu; květní stopky a kalichy chlupaté, nehty korunních lístků brvitě, nitky tyčinek bradavčité, tobočky ± kulovité nebo široce elipsoidní, 2,5-3,5 mm dl., semena 0,8(-1,0) mm dl. Výskyt na j. a jv. Moravě nebyl dosud spolehlivě prokázán.

9. *Silene rupestris* L. — silenka skalní Tab. 36/2

Silene rupestris LINNAEUS Sp. Pl. 421, 1753.

Exsikáty: Extra fines: Herb. Fl. Ross., no 2653. — Pl. Finl. Exs., no 610. — SCHULTZ Herb. Norm., no 977.

Vytrvalé, 3-15 cm vys., většinou lysé sivozelené byliny s jednou nebo více lodyhami. Kořen mírně ztlustlý, ± bohatě větvený, ca 10 cm dl. Lodyhy od báze nebo až v horní části větvené. Přízemní listy obkopynaté, 8-15 mm dl., 3,5-6,0 mm šir., většinou tupě špičaté, lodyžní kopinaté, eliptické nebo podlouhlé, o něco menší, špičaté. Květenství vidlan, květní stopky mnohem delší než kalichy. Květy oboupohlavné; kalich 5zubý, nálevkovitý, 4-6 mm dl.,

10žilný; čepel korunních lístků klínovitá, mělce či hluboce vykrojená, 3-5 mm dl., světle růžová až bílá; pakorunka nezřetelná; čnělky 3. Tobolky 6zubé, úzce vejcovité, 4,5-5,5 mm dl., na bázi částečně 3pouzdré; karpofor 1,0(-1,5) mm dl. Semena ledvinovitá, ca 0,4-0,5 mm dl.; osemení hnědočerné, jemně hrbolkaté. VII-IX. Hkf.

$2n = 24$ (ČSR: 93. Krk.)

Ekologie a rozšíření v ČSR: Mělké kamenité půdy, mírně zazemněné nepohyblivé balvanité sutě (silikáty), vždy v bylinných porostech s velmi malou pokrývností. U nás známa ze 2 nalezišť v Krkonoších (Krkonošova zahrádka — KAVINA 1946 PR, nověji nepotvrzeno; Kozí hřbety — MARSCHNER 1952 PR, výskyt potvrzen 1980 a 1981). Výskyt může mít reliktní povahu (charakter stanoviště na lokalitě na Kozích hřbetech tomu neodporuje). může však jít i o zbytek, eventuálně další rozšíření z někdejších pokusných kultur hraběte Harracha, o nichž nejsou známy žádné bližší podrobnosti (není ani jisté, zda *S. rupestris* byla mezi pěstovanými druhy, měly však být zkoušeny rostliny, které rostou v Alpách a Skandinávii, v Krkonoších však chybějí - viz Anonymus Přír. a Šk. 2: 359, 1904). Také nelze vyloučit ani přirozené zanesení semen v novější době větrem, u 2 lokalit zároveň je to však málo pravděpodobné. Zcela mylné jsou staré údaje ze stf. Čech (záměna se *S. nemoralis*). — Mapy: SLAVÍK FKS 1986: 135.

Celkové rozšíření: Fennoskandie a část severu evropské části RSFSR, ostrůvkovitě ve vysokých pohorích j. a stf. Evropy (Španělsko, Francie, Sardinie, Korsika, s. Apeniny, Vogézy, Alpy, Schwarzwald, Krkonoše a Rodnajske hory ve Východních Karpatech): z montánního až alpinského stupně ojediněle sestupuje i do nižších poloh. — Mapy: MEUSEL et al. 1965: 137; MEUSEL et WERNER in FRIEDRICH et al. 1969-1979: 1061; AFE 1986: 84 (vesměs bez výskytu v Čechách!).

10. *Silene armeria* L. — silenka svazčitá

Tab. 35/2

Silene armeria LINNAEUS Sp. Pl. 420, 1753.

Exsikáty: Extra fines: DÖRFLER Herb. Norm., no 4004. — MAGNIER Fl. Select. Exs., no 789. — Reliq. Maill., no 888. — SCHULTZ et WINTER Herb. Norm., no 19.

Jednoleté, někdy ozimé, 10-40(-60) cm vys. byliny. Kořen tenký nebo jen málo ztlustlý, krátký, chudě větvený. Lodyha jediná, přímá, v horní části obvykle větvená, lysá, hladká, sivozelená (ojíněná), nejvyšší internodia lepkavá.

Tab. 36: 1 *Silene dichotoma*, rostlina s oboupohlavnými květy, 1a - korunní lístek. — 2 *S. rupestris*. — 3. *S. gallica*. 3a - plod s kalichem.

Nejdolejší listy kopisťovité až obkopynaté, v řádku zúžené (za květu ± suché), lodyžní nejčastěji vejčité kopinaté, někdy eliptické, podlouhlé nebo vejčité, (10-)30-60 mm dl., (3-)10-25(-40) mm šir., okrouhlou bází přisedlé nebo poloobjímavé, na vrcholu špičaté, lysé, hladké, sivozelené, ojiněné. Květenství terminální, ± stažený chocholičnatý vidlan; květní stopky obvykle kratší než kalichy. Květy oboupohlavné; kalich 5zubý, úzce kyjovitý, 12-15 mm dl., 10žilný, lysý; čepel korunních lístků obvejčité klínovitá, 5-7 mm dl., mělce vykrojená, růžově až světle červenofialová; pakorunka vyvinutá, čnělky 3. Tobolky 6zubé, vejcovité, 6-8 mm dl., karpofor 5-6 mm dl., lysý, již za květu vyvinutý. Semena kulovitě ledvinovitá, ca 0,5 mm dl.; osemení hnědé, s jemnými oblými hrbolky. VI-VIII. Tf. $2n = 24$ (extra fines)

Variabilita: Zplanělé rostliny sbírané na našem území bývají ve srovnání s pěstovanými menší, s chudším květenstvím.

Ekologie a rozšíření v ČR: Dnes vzácně, dříve zřejmě častěji pěstována jako letnička a občas přechodně zplaňující; někdy snad zavlečena i do vinic a obilných polí. Největší množství nálezů zplanělých rostlin pochází ze zahrad a jejich plotů, ze hřbitovů, rumišť, řídkěji byly rostliny sbírány při silnicích, železnicích, jako plevel v obilných polích nebo mezi vinicemi. Většina sběrů je z nižších poloh, nálezy ve vyšších polohách ojedinělé (max.: myslivna Paseky u Nového Města na Moravě, ca 700 m). — Mapy: SLAVÍK FKS 1986: 136.

Zplanění nebo zavlečení bylo zjištěno v těchto územích: T: 3. Podkruš. pán. (Bohosudov), 4b. Lab. střed. (Ústí nad Labem), 10. Praž. ploš. (Praha), 21. Haná (Olomouc). — M: 27. Tachov. bráz. (Pec pod Čerchovem), 31. Plz. pah. (Plzeň; Rokycany; Stod, Šibeniční vrch, 1978), 35d. Břez. Podbrd. (Radobytec u Mirotic), 37a. Hor. Poot. (Čeňkova Pila), 41. Stř. Povlt. (Tábor-Klokoty; Orlik; Bukovany; samota Taranka u Týnce nad Sázavou; Rataje nad Sázavou), 44. Mileš. střed. (Milešovka), 48b. Liber. kotl. (Liberec), 53. Podješ. (Česká Lipa; Zákupy), 56. Podkrk. (Jánský vrch u Trutnova), 61. Dol. Poorl. (Kostelec nad Orlicí; Borohrádek), 67. Českomor. vrch. (Věstínek u Bystřice pod Pernštejnem), 73b. Hanuš. vrch. (Janoslavice u Zábřehu), 80a. Vset. kotl. (Vsetín). — O: Žďár. vrchy (Paseky u Nového Města na Moravě). U řady dalších údajů nebo dokladů nejsou okolnosti výskytu blíže uvedeny, řada pochází ze zahradních kultur. Novější nálezy jsou zcela ojedinělé, většina uvedených pochází z 2. poloviny 19. století.

Celkové rozšíření: Původní v horách Středozemí, odkud zasahuje i do přilehlých okrajových částí střední Evropy; druhotný výskyt v celé Evropě, zanesena i do Indie, Severní Ameriky a do Brazílie. — Mapy: AFE 1986: 88.

Poznámka: Východoevropské rostliny s nevykrojenými čepeli korunních lístků, obvykle i delšími kalichy

a řídkším květenstvím bývají dnes nejčastěji považovány za samostatný druh *S. lituanica* ZAPAL.

Význam: Vzácně pěstována v zahradách pro okrasu jako letnička.

11. *Silene noctiflora* L. — silenka noční

Tab. 34/2

Silene noctiflora LINNAEUS Sp. Pl. 419, 1753. — Syn.: *Melandrium noctiflorum* (L.) FRIES Bot. Not. 1842: 178, 1842. — *Atocion noctiflorum* (L.) OPIZ Sezn. Rostl. Květ. Čes. 19, 1852, nom. inval. — *Elisanthe noctiflora* (L.) WILLK. Ic. et Descr. Pl. Eur. Austro-occid. 1: 78, 1852.

EXSİKÁTY: PETRAK Fl. Bohem. Morav. Exs., no 1039. — TAUSCH Herb. Fl. Bohem., no 221. — Extra fines: BILLOT Fl. Gall. Germ. Exs., no 1436. — MAGNIER Fl. Select. Exs., no 1624, bis et ter.

Jednoleté až dvouleté, (5-)10-30(-80) cm vys. byliny. Kořen tenký, poměrně krátký, chudě nebo i bohatě větvený. Lodyha obvykle jediná, přímá, chudě větvená (u drobných exemplářů i nevětvená, u statných naopak i bohatě rozvětvená), pýřitá až srstnatá, nahoře lepkavá. Přízemní a nejdolejší lodyžní listy obkopynaté, k bázi zúžené, na vrcholu špičaté nebo zaokrouhlené, střední a horní lodyžní nejčastěji obkopynaté nebo eliptické, (20-)40-70(-100) mm dl., (6-)12-25(-40) mm šir., špičaté až tupě špičaté. Květenství vidlan, někdy přecházející v krátký vijan, řídkěji rostliny s jediným terminálním květem. Květy oboupohlavné; kalich za květu úzce válcovitě kuželovitý, za plodu vejcovitě kuželovitý až vřetenovitý, 17-29 mm dl. (zuby úzce trojúhelníkovité, 6-8 mm dl., špičaté), chlupatý a lepkavý; čepel korunních lístků dvoudílná, 7-10 mm dl., na lici bílá až narůžovělá, na rubu smetanově bílá až bledožlutá; pakorunka vyvinutá; čnělky 3. Tobolky 6zubé, vejcovité, 14-16 mm dl., zcela jednopouzdré; karpofor krátký. Semena ledvinovitá až kulovitě ledvinovitá, (0,9-)1,1-1,4 mm dl., osemení hrbolkaté až bradavčité (hrbolky, popř. bradavky většinou tupě špičaté), hnědé až hnědošedé. V-IX. Tf.

$2n = 24$ (ČSR: 4a. Loun. střed., 7d. Bělohor. tab., 75. Jes. podh.)

Variabilita: Rostliny jsou proměnlivé zejména v celkovém vzhledu a velikosti, počtu květů v květenství, zbarvení korunních lístků; taxonomicky však jsou tyto odchylky bezvýznamné.

Ekologie a cenologie: Plevel v polních kulturách (nejčastěji v ozimých obilnách, ale též v jařích, vojtěšce, lnu apod.), někdy i jako plevel v zahradách, často na úhorech, řídkěji rumišť, pustá místa, prostory železničních sta-

nic, cukrovarů a skládek cukrovky. Nejčastěji na vápnatých půdách (slíny, spraše). Ve společenstvech řádu *Secalietalia* (diagnostický druh svazu *Caucalion lappulae*).

Rozšíření v ČR: Archeofyt. Převážně v nížině a pahorkatině českého i moravského termofytika a sousedících okrajových oblastí mezofytika (max.: Dolní Morava, 670 m — zavlečena s pískem). Mírně ustupuje a výskyt je i v těchto oblastech méně rovnoměrný a populace méně početná než dříve. Mimo oblast souvislejšího rozšíření nalézána porůznu, nejčastěji na vápnatých půdách, mnohdy jen v jednotlivých exemplářích či jen přechodně, často zřejmě nově zavlečená. — Mapy: SLAVÍK FKS 1986: 136.

T: všechny fyt. o. — M: 22. Halštr. vrch. (Aš, nádraží), 24. Hor. Poohří (vz.), 27. Tachov. bráz. (Chodová Planá), 28e. Žlut. pah. (Podštětly), 30 b. Rak. kotl., 31a. Plz. pah., 32. Křivokl., 34. Plán. hřeb. (Běšiny, nádraží), 35. Podbrd. (vz.), 36a. Blat., 37b. Suš.-horaž. váp. (Podmokly), 371. Českokr. Předšum. (Chvalšiny; Český Krumlov-Vyšný; Zlatá Koruna), 38. Bud. pán. (vz.), 41. Stř. Povlt. (častěji jen v s. a z. části a v okolí Písku), 45a. Loveč. střed. (Děčín-Bynov, rumiště), 47. Šluk. pah. (Horní Podluží), 48. Luž. kotl. (Rumburk, nádraží; Varnsdorf; Liberec), 51. Polom. hory (jv. část), 52. Ral.-bez. tab. (Rečkov), 53a. Českolip. kotl. (Česká Lípa; mezi Novým Borem a Arnolticemi), 53b. Plouč. Podješ. (Pelíkovice), 55c. Roven. pah. (vz.), 55d. Tros. pah. (mezi Chyjicemi a Údrnicemi), 57a. Bělohr. (Miletín; Bělohrad), 58. Sud. mezih. (vz.), 60. Orl. opuky, 61b. Týnišť. úv. (Čestice), 62. Litomyš. pán., 63. Českomor. mezih., 64. Říčan. ploš. (převážně v z. části), 65. Kutnoh. pah., 67. Českomor. vrch. (přechodně Albeř u Nové Bystřice; Dačice, zámecký park; Radešín u Nového Města na Moravě), 68. Mor. podh. Vysoč., 69a. Železnoh. podh., 70. Mor. kras, 71. Drah. vrch., 72. Zábř.-unič. úv., 73a. Rychleb. vrch. (Dolní Morava), 74. Slez. pah., 75. Jes. podh. (Moravský Beroun), 76a. Mor. brána vl., 78. B. Karp. les. (Popov, při říčce Vlára), 79. Gottw. vrchy (Gottwaldov), 80. Stř. Po-beč. (roztr.), 81. Host. vrchy (Rajnochovice), 82. Javorn. (skupina Makyty, pole na Hrachovci), 83. Ostr. pán., 84a. Besk. podh.

Poznámka: Množství herbářových dokladů ani literárních údajů neodpovídá počtu stálých i přechodných nalezišť. *S. noctiflora* bývá jednak opomíjena, jednak jsou zejména plodné rostliny často mylně považovány za *S. latifolia* subsp. *alba* (ta má však květy jednopohlavné, 5 čnělek a 10zubé tobolek, zatímco *S. noctiflora* má květy oboupohlavné, čnělky 3, tobolek 6zubé).

Celkové rozšíření: Od Britských ostrovů, Dánska a j. části Fennoskandie přes stř. Evropu po sv. Středozeří, k východu dále přes mírné pásmo z. Sibíře po Altaj; zavlečena i do Severní Ameriky. — Mapy: MEUSEL et al. 1965: 140; ЗАЯС Rozpr. Habil. Uniw. Jagiell. Kraków 29: 32, 1979; AFE 1986: 90.

12. *Silene cretica* L. — silenka krétská

Silene cretica LINNAEUS Sp. Pl. 420, 1753.

$2n = 24$ (extra fines)

Celkové rozšíření: Původní snad jen ve stř. a v. Středozeří, odkud se rozšířila ± po celém Středozeří; směrem k severu s kulturami lnu zavlečena i do stř. Evropy (částečně zřejmě jako archeofyt), avšak odtud opět zcela nebo téměř již vymizela.

Poměrně variabilní druh (zejména v plodech, semenech, odění a lepkavosti) s dosud neuspokojivě vyřešenou taxonomickou problematikou. Rostliny u nás nalezené odpovídají *S. cretica* L. subsp. *annulata* (THORE) HAYEK, která se proti nominátnímu poddruhu subsp. *cretica* vyznačuje většími květy a tobočkami (velikost semen u obou poddruhů shodná); nominátní poddruh na našem území nebyl zjištěn.

(a) subsp. *annulata* (THORE) HAYEK — silenka krétská prstěncitá

Silene cretica LINNAEUS subsp. *annulata* (THORE) HAYEK Fl. Steierm. 1: 344, 1908. — Syn.: *S. annulata* THORE Essai Chlor. Land, 173, 1803.

Jednoleté, (15-)30-70 cm vys. byliny. Kořen tenký, krátký, chudě větvený. Lodyha jediná, přímá, tenká, řídce větvená, dole chlupatá, nahoře lysá a v době květu lepkavá. Dolní lodyžní listy úzce kopisťovité až obkopynaté, střední a horní ± čárkovité. Květenství řídký vidlan (někdy částečně redukován) nebo květy jednotlivé; květní stopky 15-17 mm dl., pod květy obvykle s nápadným tmavým lepkavým prstěncovitým pruhem. Květy oboupohlavné; kalich za květu ± trubkovitý, za plodu v obrysu ± vejčitý, 9-12 mm dl., 10žilný, zuby trojúhelníkovité, špičaté nebo zašpičatělé, 2,0-3,5 mm dl.; čepel korunních lístků dvouláložná až dvouklánná, 8-10 mm dl., růžová; pakorunka vyvinutá; čnělky 3. Tobolky 6zubé, téměř kulovitá, 7-8 mm dl., karpofor nejvýše 2 mm dl. Semena ledvinovitá (u zahraničního materiálu ca 1,8-2,0 mm dl.); osemení s oblými hrbolky. VII-VIII. Tf.

$2n = ?$

Plevel lněných polí (v j. Evropě i mimo ně). Z ČR známa jen od obce Kateřinice u Vsetína (POSPÍŠIL 1941 et 1942 PRC, 1942 BRNM), kde byla sbírána v nadmořské výšce asi 500 m. Původem ze Středozeří (pravděpodobně jeho v. části), s kulturami lnu se dostala až do stř. Evropy; mimo Středozeří dnes na rychlém ústupu. (†)

Poznámka: Údaj Holuba (Preslia 32: 424, 1960) o výskytu *S. linicola* C. C. GMELIN v ČSSR se vztahuje k jedné z obou výše citovaných pražských položek *S. cretica*. *S. linicola* má na rozdíl od *S. cretica* celé lodyhy krátce chlupaté, nelepkavé, květní stopky 5-30(-55) mm dl., nelepkavé, kalichy 11-14 mm dl., chlupaté, tobolek kuželovitě vejcovité.

tu, 9-11 mm dl., karpofor 4-5 mm dl. Ze stř. Evropy je známa, u nás však zjištěna nebyla a její nález v dnešní době ani nelze očekávat.

13. *Silene pendula* L. — silenka převislá

Tab. 35/1

Silene pendula LINNAEUS Sp. Pl. 418, 1753.

Jednoleté, 15-30 cm vys. byliny. Kořen tenký, krátký, chudě, příp. i bohatě větvený. Lodyha jediná (někdy však již od báze rozvětvená), přímá nebo vystoupavá, měkce pýřitá, v horní části i žláznatě chlupatá. Dolní listy úzce obvejčité až kopisťovité, za květu obvykle odumřelé, lodyžní vejčité kopinaté až široce obkopynaté, 2,0-4,5 cm dl., 0,8-1,5 cm šir., špičaté až kratičce hrotité, pýřité. Květenství řídký vijan, listeny podobné lodyžním listům, avšak menší. Květy oboupohlavné, za květu přímé, za plodu ± nicí; kalich kyjovitý až obráceně vejcovitý, v ústí zúžený, obvykle již za květu nafouklý, 12-17 mm dl., 10žilný, bělavý se zelenými žilkami; čepel korunních lístků dvoulaločná až dvouklaná, 8-10 mm dl., růžová; pakorunka vyvinutá; čnělky 3. Tobolky 6zubé, vejcovité, ca 10 mm dl., karpofor 3-5 mm dl. (již za květu dobře vyvinut). Semena okrouhle ledvinovitá (na hřbetě obvykle s brázdou), 1,0-1,3 mm dl.; osemení se špičatými hrbolky. V-VIII. Tf.

$2n = 24$ (extra fines)

Poměrně vzácně pěstována v zahrádkách jako letnička, ojediněle zplaňující. Výskyt zplněných rostlin doložen z Josefova Dolu od Mladé Boleslavi (PODPĚRA 1896 BRNU et PRC) a z nádraží v Kubově Huti (MAREK 1909 PRC). Jako původní je uváděna ze Středozemí od Itálie po Zakavkazí (otázka původnosti vyžaduje však další studium — údaje v literatuře si značně odporují), v řadě zemí je však známa jako zavlečená nebo zplanělá.

14. *Silene dichotoma* EHRH. — silenka rozsochatá

Tab. 36/1

Silene dichotoma EHRHART Beitr. Naturk. 7: 143, 1792.

EXSİKÁTY: PETRAK Fl. Bohem. Morav. Exs., no 1043. — Extra fines: BAENITZ Herb. Eur., no 2631. — CALLIER Fl. Siles. Exs. 1893, no 790, 791 et 792. — Fl. Českoslov. Exs., no 186. — Fl. Exs. Austro-Hung., no 526. — Fl. Hung. Exs., no 155. — SCHULTZ Herb. Norm., no 226. — WAGNER Iter Orient. Sec. 1893, no 17.

Jednoleté až dvouleté, 20-50(-80) cm vys., drsně až štětinatě chlupaté, avšak zelené, někdy (funkčně) dvoudomé byliny. Kořen mírně ztlustlý, krátký i poměrně dlouhý, často i dosti bohatě větvený. Lodyha jediná, přímá, mnohdy již od báze rozvětvená. Dolní lodyžní listy ob-

vejčité kopisťovité nebo podlouhlé, v řapík zúžené, za květu obvykle zaschlé, střední a horní lodyžní podlouhlé nebo obkopynaté, špičaté, řídkěji úzce obvejčité, přisedlé. Květenství dvojvijan s květy v rozsochách, případně vijan, květy ± přisedlé, listeny (zvláště v horní části květenství) kratší než květy. Květy oboupohlavné, někdy jednopohlavné (samičí nebo funkčně samičí); kalich za květu trubkovitý nebo v obrysu eliptický, 9-13 mm dl., 10žilný, na žilkách štětinatě chlupatý, zuby špičaté; čepel korunních lístků dvoudílná, smetanově bílá, u oboupohlavných květů 10-15 mm dl., u jednopohlavných jen 6-8(-10) mm dl., a její cípy často svinuté; pakorunka vyvinutá; čnělky 3. Tobolky 6zubé, ± úzce elipsoidní, 7-12 mm dl., na bázi částečně 3pouzdré; karpofor 1,5-2,5 mm dl. Semena ledvinovitá, 1,1-1,3(-1,5) mm dl.; osemení s tupě kuželovitými hrbolky až bradavkami, šedohnědé. V-X. Tf.

$2n = 24$ (ČSR: 9. Dol. Povlt., 20. Jihomor. pah.)

Variabilita: U nás jen v nominálním poddruhu subsp. *dichotoma*, málo proměnlivém až na pohlavnost květů (oboupohlavné květy bývají proti jednopohlavným nápadně větší, z čehož vyplývá i rozdíl v celkovém vzhledu rostlin s květy jednopohlavnými - dvoudomých - a rostlin s květy oboupohlavnými). Další poddruh, subsp. *racemosa* (OITH) GRAEBNER et GRAEBNER fil., rozšířený zvláště v jv. Evropě, má zřetelně vytvořeny přizemní růžice a je hustě šedochlupatý (liši se však i dalšími znaky).

Ekologie a cenologie: Dříve především jako plevel v jeteli (zřídka ve vojtěšce nebo obilninách), dnes spíše na ruderalních a poloruderalních místech (pustá místa v obcích, podél komunikací, železniční násypy, říční a potoční navigace a hráze, pískovny, cihelny apod.), řídkěji i na úhorech. V agrofytocenózách řádu *Secalietalia* (diagnostický druh svazu *Veronica politae-Taraxacion*), jinde převážně ve společenstvech svazů *Bromion erecti*, *Arrhenatherion*, a *Onopordion acanthii* nebo společenstvech řádu *Agropyretalia repentis*. Z hustě zapojených porostů a porostů sekaných obvykle rychle mizí.

Rozšíření v ČSR: Neofyt. V Čechách poprvé pravděpodobně nalezena Mardetschlägerem (Poříčí u Českých Budějovic) r. 1841 (sec. ČELAKOVSKÝ Prodr. Fl. Böhm. 3: 510, 1875), od 80. let 19. století přibližně do r. 1960 nalézána porůznu převážně jako plevel v jeteli (zavlekována s dováženým osivem), jednotlivé nálezy uváděny však i z jiných zemědělských kultur, postupem doby přibývá i nálezů z ruderalních a poloruderalních stanovišť (po r. 1960 tento

typ výskytu převažuje). Zatím *S. dichotoma* známa z nižších a středních poloh více méně celého území, výskyt má však značně proměnlivý, často jen dočasný charakter (tam, kde nemohou dozrát semena—sekání porostů a jiné mechanické poškození rostlin, používání herbicidů, tato jedno- až dvouletá monokarpická rostlina opět rychle mizí). Dosti často a více méně stále se vyskytuje především ve stř. Čechách a na j. a jv. Moravě (min.: Mělník, přístav, 160 m; max.: Karlova Studánka, 775 m). — Mapy: SLAVÍK FKS 1986: 137.

T: [chybějí údaje z fyt. o. 2. Stř. Poohří]. — **M:** známa ve většině fyt. o. [chybějí údaje z fyt. o. 22. Halštr. vrch., 23. Smrč., 24. Hor. Poohří, 25. Krušn. podh., 27. Tachov. bráz., 28. Tep. vrchy, 29. Doup. vrchy, 33. Branž. hv., 40. Jihočes. pah., 43. Votic. vrch., 44. Mileš. střed., 45. Verneř. střed., 46. Lab. písk., 52. Ral.-bez. tab., 54. Ješ. hřb., 57. Podzvič., 59. Orl. podh., 70. Mor. kras, 77. Středomor. Karp., 79. Gottw. vrchy, 82. Javorn.]. — **O:** Zatím doložena jen z fyt. o. 91. Žďár. vrchy (vrch Lhotka mezi Skleným a Počátkami) a 97. Hr. Jes. (Karlov; Karlova Studánka).

Celkové rozšíření: Původní jen v jv. a v. Evropě, v Malé Asii a na Blízkém Východě (přesné rozšíření obou poddruhů a dalších blízkých příbuzných někdy uznávaných taxonů je jen nedokonale známo). Druhotný výskyt, více či méně stálý, zaznamenán v celé stř. Evropě. — Mapy: AFE 1986: 109.

15. *Silene gallica* L. — silenka francouzská

Tab. 36/3

Silene gallica LINNAEUS Sp. Pl. 417, 1753. — Syn.: *S. anglica* L. Sp. Pl. 416, 1753.

Exsikáty: PETRAK Fl. Bohem. Morav. Exs., no 1218. — Extra fines: BAENITZ Herb. Eur., no 2831. — BILLOT Fl. Gall. Germ. Exs., no 2627. — CALLIER Fl. Silés. Exs. 1893, no 789. — Fl. Rom. Exs., no 41. — MAGNIER Fl. Select. Exs., no 2151 et 2152. — Reliq. Maill., no 879 et 909. — SINTENIS Iter Thessal., no 1365.

Jednoleté, řidčeji až dvouleté, 8-20(-35) cm vys., pýřité, nahoře lepkavé a žláznatě chlupaté byliny. Kořen krátký, tenký, chudě větvený. Lodyha přímá nebo poléhavá, nevětvená nebo naopak bohatě od báze rozvětvená. Nejdolejší listy kopisťovité nebo obkopynaté, na vrcholu většinou zaokrouhlené, k bázi v řapík zúžené, za květu většinou zaschlé, střední a horní lodyžní obkopynaté až úzce podlouhlé nebo eliptické, 15-35(-50) mm dl., 5-10 mm šir., na vrcholu špičaté až zaokrouhlené, klínovitou bázi přisedlé. Květenství hroznu podobný vijan nebo dvojjijan v rozsochách bez květu, alespoň dolní a střední květy v květenství zřetelně stopkaté, listeny v dolní a střední části květenství stejně dlouhé nebo delší než květy. Květy obouplavné; kalich v obrysu úzce až široce eliptický, 7-10 mm dl., 10žilný (žilky obvykle zelené, plo-

cha mezi nimi bělavá nebo světleji zelená), žláznatě chlupatý, zuby špičaté; čepel korunních lístků obvejčitá (zaokrouhlená až mělce vykrojená), 5-6(-8) mm dl., bledě růžová; pako- runka vyvinutá; čnělky 3. Tobolky 6zubé, široce elipsoidní, 7-9 mm dl., částečně 3pouzdré; karpofor ca 1 mm dl. Semena ledvinovitá, 0,8-1,1 mm dl.; osemení s nízkými oblými hrbolky až nízkými kuželovitými špičatými hrbolky, černošedé. VI-VIII. Tf.

2n = 24 (ČSR: 99. Mor.-slez. Besk.)

Variabilita: Rostliny z našeho území jsou ± jednotné, v rámci areálu druhu a zvláště ve Středozeří je však proměnlivost značná.

Ekologie a cenologie: Polní plevel (nejčastěji v obilí nebo lnu, někdy i v okopaních), řidčeji ruderalní místa (náspy, železniční stanice apod.), většinou na mírně kyselých, často písčitých půdách. Převážně ve společenstvech svazu *Aphanion*.

Rozšíření v ČSR: V Čechách pravděpodobně vyhynulá, na Moravě dosud v s. a sv. části; většina nalezišť ve středních polohách (max.: Dolní Lipová, 750 m). Dnes na ústupu, (změny agrotechniky, centrálně distribuovaná osiva). Δ — Mapy: SLAVÍK FKS 1986: 137.

T: 9. Dol. Povlt. (Praha-Šárka †), 10b. Praž. kotl. (kdy- si na několika místech v dnešní Praze †), 11. Stř. Pol. (Mělník †), 15c. Pard. Pol. (posl. nález 1913 †), 18a. Dyj.-svr. úv. (Brno-Pisárky †). — **M:** 22. Halštr. vrch. (Aš, nádraží, 1964), 45. Verneř. střed. (Děčín †), 47. Šluk., pah. (Šluknov †), 49. Frýd. pah. (Raspenava †), 52. Ral.-bez. tab. (okolí Bělé pod Bezdězem a Bezdězu †), 53a. Českolip. kotl. (Česká Lípa, zavlečena †), 59. Orl. podh. (Rokytnice v Orl. horách †), 60. Orl. opuky (Solnice †), 62. Litomyš. pán. (Sloupnice †), 63. Českomor. mezih. (vz., †?), 67. Českomor. vrch. (Jindřichův Hradec †), 73. Hanuš.-rychleb. vrch. (roztr.), 74. Slez. pah. (Zlaté Hory), 76. Mor. brána (roztr.), 78. B. Karp. les. (Kobylec u Lopeníku), 81. Host. vrchy (Rajnochovice), 83. Ostr. pán. (vz.), 84. Podbesk. pah. (roztr.). — **O:** 99. Mor.-slez. Besk. (Morávka-Vlaské).

Poznámka: Není vyloučeno, že by mohla být ještě nalezena na severu česko-moravského pomezí. Je nenápadná, zvláště po odkvětu, a snadno uniká pozornosti.

Celkové rozšíření: Původní pravděpodobně v širší oblasti Středozeří, odkud se jako archeofyt dostala až do j. Fennoskandie a na Britské ostrovy. Adventivní výskyt znám ze všech světadílů. — Mapy: ZAJAC Rozpr. Habil. Uniw. Jagiell. Kraków 29: 33, 1979; AFE 1986: 114.

Poznámka 1: V zahrádkách bývá vzácně na skalkách pěstována nízká, jen 2-6 cm vys., hustě polštářovitě trsnatá *S. acaulis* L. s. l. Má čárkovité listy a jednotlivé růžové až růžově červené květy ca 0,8-1,3 cm v průměru. Nezplánuje. Původní výskyt od subarktických oblastí po vysokohory mírného pásma s. polokoule; nejbližší výskyt Malá Fatra, Tatry.

Poznámka 2: Výskyt *S. chlorantha* (WILLD.) EHRH. kterou jako pochybnou pro ČSSR uvádí DOSTÁL (1982:41),

nebyl při revizi materiálu prokázán. Vzhledem k tomu, že v sousedních územích (NDR, Polsko) do větší blízkosti hranic ČSR nezasahuje, není její nález ani pravděpodobný.

Poznámka 3: *S. multiflora* (EHRH.) PERS. je dvouletá, 30-70 cm vys., přizemní listy má úzce kopisťovité, lodyžní úzce obkopynaté nebo podlouhlé, případně čárkovité, květenství složené, tvořené lichopřesleny (vstřichnými vidlany), naspodu někdy s krátkými větévkami, kalich 11-15 mm dl., zuby špičaté, čepele korunních listků hluboce dvoudílné, bílé až zelenavě bílé, tobočky téměř válcovité, úzké, 7-10 mm dl. Roste nejbliže na slatinných loukách v Záhorské nížině, tok Moravy směrem k západu však podle dosavadních zjištění nepřekračuje. Její výskyt však nelze zcela vyloučit.

Poznámka 4: *S. scabriflora* BROT. (= *S. hirsuta* LAG.) je jednoletá, 10-30 cm vys., od báze většinou větvená, hustě chlupatá až vlnatá bylina. Květy má bledě až tmavě červené v hustém vijanu, kalichy kyjovité, 11-25 mm dl., zvláště v mládí vlnaté, úzce elipsoidně vejcovité, tobočky 5-9 mm dl., na 7-16 mm dl. karpoforu. Bývá velmi zřídka pěstována v zahrádkách jako letnička a nezplaňuje. Pochází z Pyrenejského poloostrova.

Kříženci

Kříženci, přestože se většina druhů rodu vyznačuje stejným chromozomálním počtem i přestože se různé druhy poměrně často setkávají na stejných nebo prostorově blízkých nalezištích, jsou celkově vzácní v rámci celého areálu rodu; častější jsou jen mezi druhy některých skupin rodu, avšak celkově jich bylo popsáno velké množství. U nás se s nimi až na jedinou výjimku prakticky nesetkáváme.

2 × 1a. *Silene dioica* × *latifolia* subsp. *alba* = *Silene* × *hampeana* MEUSEL et WERNER in HEGI III. Fl. Mitteleur. ed. 2, 3/2: 1136, 1979.

Syn.: *Melandrium dubium* HAMPE Ber. Naturwiss. Ver. Harzes 1859-1860: 61, 1861 non *Silene dubia* HERBICH 1859 nec E. H. L. KRAUSE 1901.

Rostliny v morfologických znacích interme-

18. *Oberna* ADANSON — měchýřnatka, silenka*)

Oberna ADANSON Fam. Pl. 2: 255, 1763. — Syn.: *Cucubalus* L. Sp. Pl. 414, 1753 p. p. min. (excl. typo). — *Behen* MOENCH Meth. Pl. 709, 1794 non HILL 1762. — *Silene* L. sect. *Behenantha* OTTH in DC. Prodr. Syst. Natur. 1:367, 1824. — *Silene* L. subg. *Behenantha* (OTTH) PETERMANN Deutschl. Fl. 76, 1846. — *Behenantha* (OTTH) SCHUR Verh. Naturforsch. Ver. Brünn 15 (1876)/2: 130, 1877. — *Silene* L. sect. *Inflatae* (BOISS.) CHOWDHURI et sect. *Fimbriatae* (BOISS.) CHOWDHURI Not. Roy. Bot. Gard. Edinburgh 22: 241, 1957. — *Silene* auct. p. p. min.

Lit.: ROHRBACH P. (1868): Monographie der Gattung *Silene* Linn. Leipzig. — WILLIAMS F. N. (1896): A revision of the genus *Silene* Linn. J. Linn. Soc.-Bot. 32: 1-196. — CHOWDHURI P. K. (1957): Studies in the genus *Silene*. Not. Roy. Bot. Gard. Edinburgh 22: 221-278. — MARSDEN-JONES E. M. et TURRILL W. D. (1957): Bladder champions (*Silene maritima* et *Silene vulgaris*). London. — MELZHEIMER V. et DAMBOLDT J. (1973): Zur Morphologie und Cytologie tetraploider Sippen von *Silene vulgaris* (Caryophyllaceae). Willdenowia 7: 83-100. — IKONNIKOV S. S. (1975-1978): Zаметки о гвоздичных (Caryophyllaceae). Nov. Sist. Vysš. Rast. 12: 196-201, 1975, 13: 113-120, 1976 et 15: 144-149, 1978. — HOLUB J. (1977): New names in Phanerogamae 6. Folia Geobot. Phytotax. 12: 417-432. — AESCHIMANN D. et BOCQUET G. (1980): Les types biologiques du *Silene vulgaris* s. l. (Caryophyllaceae). Candollea 35: 451-495. — AESCHIMANN D. (1983-1985): Étude biosystématique du *Silene vulgaris* s. l. (Caryophyllaceae) dans le domaine alpin. Candollea 38: 155-201, 211-216 et 575-617, 1983; 39: 135-149, 395-397, 399-415 et 417-422, 1984 et 40: 57-65 et 67-98, 1985. — AESCHIMANN D., MASCHERPA J.-M. et BOCQUET G. (1981): Étude biosystématique du *Silene vulgaris* s. l. (Caryophyllaceae) dans le domaine alpin. Candollea 36: 379-396.

*) Zpracovala M. Šourková.

diárního charakteru. Listy většinou krátce ostře špičaté. Květy světle růžové. Rostliny fertillní (může docházet i ke zpětným křížením). Hybrid bývá zaměňován se světle růžovokvětými rostlinami *S. latifolia* subsp. *alba*, které se občas vyskytují (ty mohou vytvářet dosti početné, ± homogenní populace, častěji se však růžové nebo narůžovělé květy objevují u samčích než u samičích rostlin). Vyskytuje se jen ojediněle, a to převážně jen na místech, kde oba rodičovské druhy rostou pohromadě nebo v dostatečné blízkosti např. při lesních komunikacích, podél kterých může *S. latifolia* pronikat do vyšších poloh. Zjištěna ve fyt. o. 59. Orl. podh. (Nové Město nad Metují, Peklo; Zdobnice), 61. Dol. Poorl. (Týniště nad Orlicí), 63a. Žamb. (Slatina nad Zdobnicí), 80a. Vset. kotl. (Vsetín), 93. Krk., 95. Orl. hory (Orlické Záhoří-Kunštát).

Poznámka: Na lokalitě v Brně-Novém Lískovci byla sbírána i *S. nutans* s. str. × *viridiflora* (SMEJKAL Zpr. Čs. Bot. Společ. 8: 108-111, 1973); i tento kříženec má intermediární charakter. Jeho další nález mimo uvedenou lokalitu však vzhledem k absenci *S. viridiflora* na našem území prakticky nepřichází v úvahu.

Mezirodový kříženec

V botanické zahradě UK v Praze byl v jediném exempláři pozorován spontánně vzniklý mezirodový kříženec *Silene nutans* s. str. × *Steris viscaria* (× *Vislene hybrida* DOSTÁL), zřejmě sterilní (tyčinek 5, ± nevyvinutý pyl, zakrnělé pestíky s 5 nebo 3 čnělkami). Vyznačoval se růžovými květy a celkově intermediárními znaky. (Podrobnější popis viz DOSTÁL Květ. ČSR 2: 419 et 421, 1948). Ve volné přírodě nebyl dosud nalezen, nález však vzhledem k tomu, že oba druhy velmi často rostou spolu, nelze vyloučit.